

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**«ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ
В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН»**

(12-13 листопада 2021 р.)

Ужгород
2021

УДК 338.24:316.422(063)
Е 45

Економічні процеси в умовах трансформаційних змін. Матеріали науково-практичної конференції (м. Ужгород, 12-13 листопада 2021 р.). – Херсон: Видавництво «Молодий вчений», 2021. – 100 с.
ISBN 978-617-7640-91-1

У збірнику представлені матеріали науково-практичної конференції «Економічні процеси в умовах трансформаційних змін». Розглядаються загальні питання економіки та управління національним господарством, демографії, економіки праці, соціальної економіки і політики, бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту, публічного управління та адміністрування та інше.

Збірник призначений для науковців, викладачів, аспірантів та студентів, які цікавляться економічною наукою, а також для широкого кола читачів.

УДК 338.24:316.422(063)

ЗМІСТ

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Сидоренко О.В., Терещенко Е.Ю. НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ	6
--	---

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Ващенко В.В. РИНОК ЗЕМЛІ: РИЗИКИ ТА ПРОБЛЕМИ	9
--	---

Когун Н.А. КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКСПОРТУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ	11
--	----

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Головаченко С.П. ПЕРСПЕКТИВИ РАЗВИТТЯ КОМПЛАЄНС-КОНТРОЛЯ В РЕСПУБЛІКЕ БЕЛАРУСЬ	16
---	----

Єфремов А.С. КОРОТКИЙ ЕКСКУРС В КЛАСИЧНІ ТЕОРІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ	21
---	----

Пізняк Т.І., Тверезовська І.І. ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА	26
--	----

Скородинський Н.А., Мацей К.П., Фірман В.М. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	29
--	----

Тунь С.І., Гаватюк Л.С. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	33
---	----

Черновцян І.І., Яскал І.В. ПОСИЛЕННЯ РОЛІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ	39
---	----

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Білоус О.К.

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА В КОНТЕКСТІ
ГЛОБАЛЬНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ 42

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Бундз Н.Б., Кравчук А.С.

СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ
НА ВИРОБНИЦТВІ 46

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Бойко О.О., Норець Д.О.

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ 52

Король Є.Я., Ярова В.В.

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ І ВАРІАЦІЙ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ
В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ 56

Новіченко Л.С.

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА:
КОЛІЗІЇ ЗАКОНОДАВСТВА 62

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Криванич Ю.С.

СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ.
РОЛЬ ГРОШЕЙ В УПРАВЛІННІ 65

ФІНАНСИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

Мельниченко О.В.

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ
В БОРОТБІ З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ 69

Фенюк Я.К.

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ
ПОЛІТИКИ ДЕОФШОРИЗАЦІЇ 72

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Петрусенко К.В., Соболева М.В., Рудянова Т.М. АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ФІРМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕКОНОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ	77
Слободяник О.О., Чижевська Т.В. КОГНІТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ	81

СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Rustam Aslanzade SUSTAINABILITY IN THE SUPPLY CHAINS MANAGEMENT	84
Мельник А.М. ПІДХОДИ ДО КЕРІВНИЦТВА У СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	88

ЛОГІСТИКА ТА ТРАНСПОРТ

Горбенко О.В. ЗАЛЕЖАЛІ ЗАПАСИ В ЛАНЦЮГАХ ПОСТАЧАНЬ.....	92
---	----

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Клівець Є.О., Козловцева В.А. УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ НА ПРИКЛАДІ ЦНАП ЮЖНОУКРАЇНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	96
--	----

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Сидоренко О.В.

студент;

Терещенко Е.Ю.

кандидат економічних наук,

Київський національний торговельно-економічний університет

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

Соціальна політика у сфері зайнятості є досить вагомим елементом діяльності держави щодо захисту різних категорій населення. Головною метою соціальної політики є виявлення та дослідження проблем зайнятості населення, пошук можливих варіантів їх вирішення, здійснення соціальної допомоги безробітним – тим, хто не може конкурувати на ринку праці. Соціальна політика – це план чи дія урядових чи інституційних установ, що спрямовані на вдосконалення або реформування суспільства [1].

Реалізуючи цю політику, держава повинна виконувати роль стабілізуючого чинника, який не дасть можливості безробіттю перевищити допустимі значення, а саме – природній його рівень. Бо, як відомо, основною умовою ефективного функціонування ринку праці є баланс між попитом та пропозицією робочої сили. Основна проблема в соціальній політиці – перерозподіл доходів з метою їх вирівнювання. Визначення основних напрямів та принципів соціальної політики базується на основі положень, закладеними в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», що створена на основі міжнародних норм та принципів соціальної відповідальності.

Держава здійснює регулювання сфери зайнятості як безпосередньо, так і опосередковано за допомогою визначених механізмів: економічні (надання кредитів, пільг, дотацій); адміністративні (регламентація робочого часу, визначення

пенсійного віку), ідеологічні (сприяння формуванню певної суспільної думки) [2]. В основі реалізації політики у сфері зайнятості є розпорядження Кабінету міністрів України № 1396-р від 24 грудня 2019 року «Основні напрями реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року» за наступними напрямками:

- стимулювання розвитку підприємництва та самозайнятості;
- реформування державної служби зайнятості з метою впровадження інновацій в надання послуг на ринку праці;
- забезпечення ефективності державної політики у напрямі трудової міграції населення;
- забезпечення створення та підтримки належних умов праці та сприяння виходу «з тіні» відносин у сфері зайнятості населення;
- сприяння розвитку інклюзивного ринку праці [3].

На сьогоднішній день передбачені державні гарантії щодо проблем безробіття та працевлаштування населення. Але в умовах ринкової економіки не слід перебільшувати роль державних соціальних програм. Розширення фондів споживання знижує стимулюючу роль доходів, тому що з системи засобів забезпечення життєдіяльності населення випадають важливі суспільні блага, які можна було б придбати за гроші. Таким чином економіка країни недоотримує значну кількість коштів, які можна було б залучити у виробничі чи соціальні програми в подальшому.

Державна система соціального захисту у сфері зайнятості повинна носити цільовий характер та діяти щодо конкретних ситуацій. Пріоритетність вирішення соціальних завдань повинна впливати з об'єктивної необхідності сталого розвитку не тільки ринку праці, а й економіки держави в цілому. Висока частка зайнятості населення сприятиме зміцненню макроекономічних показників держави та створення умов для оптимальної інтеграції до світового економічного простору. Враховуючи наявні перспективи, необхідно трансформувати функції держави в управлінні розвитком політики зайнятості. Тобто, еволюція методів державного регулювання зайнятості населення повинна відбуватись у напрямі підвищення їх гнучкості та шляхом заміни регламентуючих заходів не суто стимулюючі, що дозволить підвищити рівень мотивації в пошуку

роботи та безпосередньої участі населення у суспільному виробництві.

Список використаних джерел:

1. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про затвердження основних напрямів реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року» від 24 грудня 2019 р. № 1396-р.

2. Загвойська О. В. Основні механізми державного регулювання зайнятості сільського населення [Електронний ресурс] / О. В. Загвойська. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/soc/05zovzsn.pdf>.

3. Соціальна політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальна_політика

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Ващенко В.В.

аспірантка,

*Навчально-науковий інститут економіки, управління, права
та інформаційних технологій*

Полтавського державного аграрного університету

РИНОК ЗЕМЛІ: РИЗИКИ ТА ПРОБЛЕМИ

Основою природньо-ресурсного потенціалу України є земельні ресурси, які є головною продуктивною силою в державі. В багатьох галузях національної економіки земля є важливим засобом виробництва. Для галузей сільського господарства вона є і предметом праці, і засобом праці, і основний засобом виробництва, а в промисловості – місцем розташування підприємств. Для видобувної галузі земельні ресурси є постачальником сировини. Це й визначає важливе значення земель в формуванні стійкого економічного розвитку України [1].

Головне місце в аграрній реформі належить земельному ринку, який передбачає реформування відносин прав власності та визнання землі товаром.

Розглянемо ймовірні ризики в умовах функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення [2; 3]:

1. Купівля земель через підставних осіб. Реальним ризиком є масова купівля чи узаконення прав власності на землі, через підставних осіб, з метою в подальшому здавати її в оренду.

2. Поява чорних реєстраторів та спекулянтів. Найбільший страх для орендодавців це чорні реєстратори, які допомагатимуть «продавати» і «перепродавати» земельні ділянки без відома власників.

3. Знищення малих фермерів агрохолдингами. В залежності, яка модель земельного ринку буде закладена в законодавстві відповідно буде залежати розвиток сел в Україні.

4. Проблеми з кредитами. По-перше, комерційні банки не кредитують фермерські господарства, які не мають майно під заставу. По-друге, жоден комерційний банк України не надає «довгих кредитів». По-третє, більшість фермерів не мають досвіду співпраці з комерційними банками.

5. Знищення родючості ґрунтів. Враховуючи те, що на землях агрохолдингів переважають монокультури – це може призвести до виснаження ґрунтів. (Наприклад, у 20-х рр. XIX ст. в США зернова спеціалізація без сівозмін призвела спустошення земель та зменшення віддачі вкладень. Щоб відновити родючість ґрунтів країні знадобилось багато років та десятки мільярдів доларів США).

6. Соціальні наслідки. Зростання трудової міграції за рахунок домінування агрохолдингів на сільськогосподарських землях. Досвід країн Латинської Америки свідчить, що за участю зарубіжних компаній, яке вело велике капіталістичне агровиробництво, фермерів швидко витіснили з сільської місцевості. Бідність та безземелля селян змусило уряди країн Латинської Америки провести радикальні зміни в землеустрої. Але для цього, знадобилися роки й значні капіталовкладення.

Отже, щоб запобігти появі ризиків відкриттям ринку земель сільськогосподарського призначення необхідно в законодавстві України передбачити механізми вирішення завдань, які стануть на захист прав власників земель, орендарів та орендодавців, а саме:

- запровадження суворої відповідальності для власників землі та орендарів за порушення умов договору купівлі-продажу або оренди землі;

- проведення контролю за дотриманням власниками землі та орендарями умов договорів, чинних стандартів та нормативів раціонального й ефективного землекористування;

- введення застави землі для отримання додаткових фінансових ресурсів;

- надання можливості орендареві викупити орендовану земельну ділянку;

- збільшення рівня орендної плати;
- створення земельних кооперативів;
- створення відповідного страхування ризиків, які пов'язані з купівлею-продажем та орендою земель сільськогосподарського призначення тощо.

Список використаних джерел:

1. Прутенко О. Підсумки 2017-го переконають: поспішати не варто. *Землевпорядний вісник*. 2018. № 3. URL: <http://zemvisnuk.com.ua/sites/default/files/content/16-17.pdf>
2. Фалько Я. Ринок землі: ризики та перспективи. *Голос України*. 2019. URL: <http://www.golos.com.ua/article/324797> (дата звернення: 22.10.2021).
3. Мушкет О. Плюси і мінуси: хто виграє від створення ринку землі. *Перша електронна газета*. 2019. URL: <https://persha.kr.ua/article/182248-plyusy-i-minusy-hto-vygraeye-vid-stvorennnya-rynku-zemli/> (дата звернення: 22.10.2021).

Когун Н.А.

студент,

Науковий керівник: Коляда О.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Університет державної фіскальної служби України

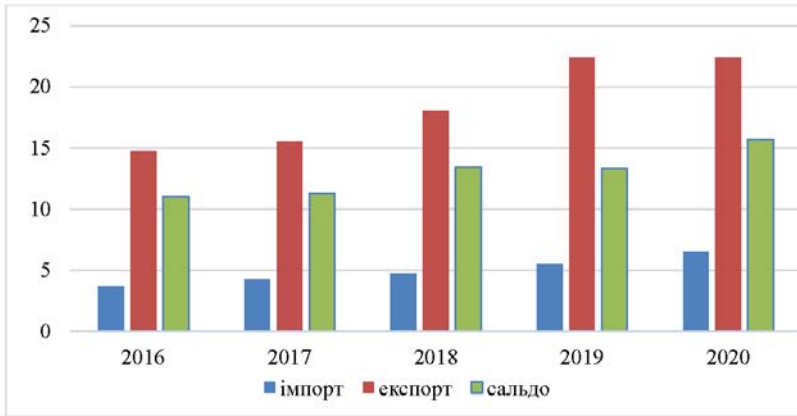
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКСПОРТУ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ

Провідною ідеєю та конструктивним принципом розгляду питання конкурентоспроможності продукції аграрного сектору на внутрішньому та зовнішньому ринках є виділення і дослідження механізму взаємозв'язку між результативністю внутрішнього ринку, ефективною конкуренцією і високою конкурентоспроможністю внутрішнього ринку в національній економіці, де ефективна конкуренція внутрішнього ринку продукції аграрного сектору має формуватись за такими ринковими умовами, за яких його підприємства перебувають під допустимим рівнем конкурентного

тиску з боку наявних і потенційних конкурентів і споживачів, а роль держави полягає у тому, щоб забезпечити наявність такого тиску на ринку.

Мотивування змісту ефективної конкуренції продукції аграрного сектору зумовлює необхідність дослідження характеру зв'язків між структурою з зовнішніми ринками і параметрами його результативності. Результативність ринку показує ступінь розв'язання проблеми підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції України і ринкові результати мають кількісно і якісно відповідати потребам споживачів. Теоретичні та практичні аспекти аграрного сектора економіки та формування його конкурентоспроможності в цілому знайшли відображення у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, серед яких А. Г. Бабенко, М. Бутко, С. А. Володін, С. М. Ілляшенко, С. М. Кваша, О. В. Крисальний, М. Й. Малік, С. О. Осадчий, П. Т. Саблук, В. Г. Чабан, І. І. Червен, О. О. Шкільний та інші [1, с. 87].

Так, у 2020 році аграрна продукція залишається однією з основ зовнішньої торгівлі України. Частка сільськогосподарської продукції та продовольства у загальних обсягах українського експорту склала 45% або 22,39 млрд дол., а імпорт – 6,5 млрд дол. США, що на 18,2% більше. У 2019 році частка сільськогосподарської продукції та продовольства у загальних обсягах українського експорту становила 44,3%, або 22,35 млрд дол. США. Порівняно з 2018 роком обсяги аграрного експорту в 2019 році зросли на 24%, тоді як загальний експорт товарів з України за цей період збільшився на 6%. Обсяги імпорту аграрної продукції до України у 2019 році були майже втричі меншими порівняно з обсягами її експорту та склали 5,5 млрд дол. США. Частка імпорту сільгосппродукції та продовольства у 2019 році становила 9,4% від загальних обсягів імпорту та зросла порівняно з 2018 роком на 17% (рис. 1).

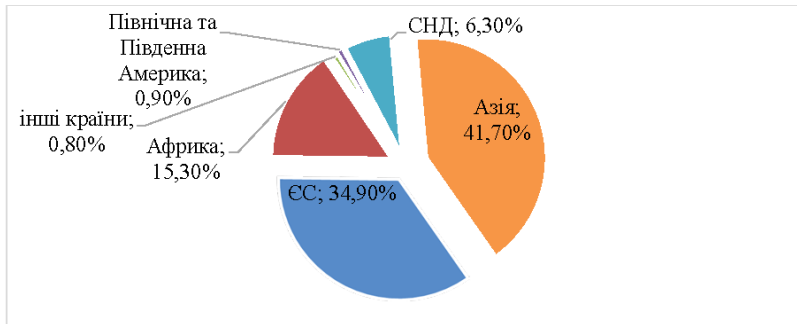

Рис. 1. Зовнішня торгівля агропродовольчою продукцією України, млрд дол. США

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Спостерігається позитивна динаміка зростання сальдо торговельного балансу протягом останніх п'яти років. Торгівля сільськогосподарською продукцією є одним з двох основних джерел валютних надходжень в країну. Загалом аграрний експорт, передусім, зерно, дає Україні до 40% валютних надходжень. Не дивлячись на карантинні обмеження та всесвітню пандемію, зростання українського експорту сільськогосподарської продукції не припиняється, що не може не радувати. Тому, навіть, за три квартали 2021 року у порівнянні з цим періодом 2020 року, в Україні збільшився експорт та імпорт товарів усіх видів: на імпорт 19,4%; на експорт 6,7%; на сальдо 1,2%.

За географічною структурою експорту сільськогосподарської продукції, можна проаналізувати, що в 2020 році Азія була лідируючою в експорті української сільськогосподарської продукції та експортувала 41,7 %, що становить 2249,4 млн дол. США, в тому числі Індія – 531,6 млн дол. США, Китай – 404,5 млн дол. США, Туреччина – 396,8 млн дол. США (рис.2.3). До ЄС було експортовано 34,9 % сільськогосподарської продукції (1882,3 млн дол. США). До Африки та СНД було експортовано відповідно 15,3% та 6,3% (рис. 2).

Рис. 2. Географічна структура експорту сільськогосподарської продукції України в 2020 році

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Загальна кількість країн-експортерів в Україні в 2020 році становила 159, імпортерів- 138 країн. В розрізі країн основними торговельними партнерами України за експортом є Індія (9,9% від загального обсягу експорту української агропродукції), Єгипет (8,6%), Китай (7,5%), Туреччина (7,4%), Нідерланди (7,0%) та Іспанія (6,3%); за імпортом – Польща (9,8% від загального обсягу імпорту Україною агропродукції), Німеччина (7,9%), Туреччина (7,8%), США (6,9%), Франція (5,6%) та Італія (4,4%).

Зростання загального українського агропродовольчого експорту має цінове підґрунтя, необхідно все більше враховувати ризики впливу не лише внутрішнього, а й зовнішнього ринків. Тобто конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції на світовому ринку має переважно ціновий характер. Аграрна політика держави у сфері ціноутворення та регулювання цін на аграрну продукцію має бути надзвичайно продуманою і виваженою.

Як бачимо, Україна впевнено конкурує на міжнародних ринках, в авангарді світового експорту залишаються соняшникова олія, кукурудза, пшениця, соєві боби, ячмінь, макуха соняшникова, насіння ріпаку. В рамках дослідження українського експорту аграрної продукції та його конкурентоспроможності виявлено, що аграрний сектор залишається одним з головних джерел надходження валюти та формування ВВП України. Про це свідчить позитивна динаміка зростання сальдо торговельного балансу. В основному,

позитивне сальдо з агропродукції сформували саме кукурудза та олія соняшникова. Основними торговельними партнерами України за експортом є Індія, Єгипет, Китай, Туреччина, Нідерланди та Іспанія. Тому Україні слід направити співпрацю саме з країнами Азії, про що свідчать обсяги експорту та попит на їх ринках агропромислової продукції України.

Список використаних джерел:

1. Забезпечення конкурентоспроможності і економічного зростання в регіональному АПК / ред. І. І. Червена, Л. А. Євчук. – Миколаїв: МДАУ, 2018. – 440 с.
2. Державна служба статистики. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Офіційний сайт Міністерства економіки України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.me.gov.ua/>

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Головаченко С.П.

соискатель,

Белорусский государственный университет

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ КОМПЛАЕНС-КОНТРОЛЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Банковская система является той частью национальной экономики постсоциалистических стран, где первыми внедряются передовые международные практики корпоративного управления, организации систем внутреннего контроля и управления рисками. Не является исключением и Республика Беларусь. Прямые требования к организации эффективного корпоративного управления в банках, с надлежащим образом организованными системами внутреннего контроля и управления рисками, были заложены в 2012 году, с включением в Банковский кодекс Республика Беларусь статьи 109¹ [3].

В рамках выполнения данного требования Национальный банк Республики Беларусь принял ряд нормативных правовых актов, в которых реализовал основные подходы, содержащихся в рекомендациях Базельского комитета по банковскому надзору, Европейской банковской организации ЕВА, стандартах качества в области управления рисками и внутреннего контроля ISO 9000, GARP, COSO, предложения Ассоциации белорусских банков и опыт ряда отечественных банков.

На сегодняшний день в белорусской научной среде проработанность проблемы организации системы внутреннего контроля, прежде всего, в части определения функционала комплаенс-контроля, отстает от потребностей банковской системы. Вопросы внутреннего контроля, рассматриваются преимущественно с точки зрения формирования новых подходов к управлению рисками, отвечающих требованиям современной экономической среды (Рабыко И.Н., Малахихина С.И.).

Базельский комитет по банковскому надзору в рамках совершенствованию подходов к корпоративному управлению в июле 2015 года дал следующее определение системы внутреннего контроля – это совокупность правил и элементов контроля, способствующих построению организационного и операционного управления процессами подготовки отчетности, управления рисками, комплаенс-контроля и внутреннего аудита [2]. Он же определяет термин «комплаенс-контроль» как деятельность, которая осуществляется в банках и направлена на определение, оценку, отслеживание и информирование органов управления о комплаенс-рисках банка. При этом комплаенс-риск определяется как риск возникновения юридической ответственности, финансовых убытков, репутационных потерь коммерческого банка в результате нарушения законодательства, подзаконных нормативно-правовых актов, обычаев делового оборота, которые имеют отношение к коммерческой деятельности банка [7].

На сегодняшний день в национальном законодательстве Республики Беларусь отсутствует нормативно закреплённое определение понятия «комплаенс-контроль». В банковской практике комплаенс рассматривается прежде всего как контроль за соблюдением требований в сфере предотвращения легализации доходов, полученных преступным путем финансирования террористической деятельности и распространения оружия массового поражения [6]. Соответственно и комплаенс-риск рассматривается преимущественно как риск применения надзорных санкций, финансовых потерь и потери деловой репутации в связи с несоблюдением законодательства в сфере ПОД/ФТ, локальных правовых актов банка.

В настоящий момент Национальным банком Республики Беларусь инициирован законопроект, содержащий изменения, направленные как на нормативное закрепление сложившейся в национальной банковской деятельности практики, так и на внедрение международных подходов к осуществлению эффективного корпоративного управления, неотъемлемым элементом которого является внутренний контроль, и комплаенс-контроль как его составная часть. Развитие риск-ориентированного внутреннего

контроля ставит вопрос о конкретизации задач, являющихся основополагающими для комплаенс-контроля.

Считаем возможным отметить, что в Республике Беларусь изучение комплаенс-контроля как области научного знания находится на начальной стадии развития, что предопределяет необходимость выработки единых подходов к определению как самого понятия «комплаенс-контроль», так и его методов, функций и принципов, а также средств реализации. Требуется научной проработки понятие «комплаенс-риски», определение их видов и способов их минимизации. Данные вопросы в той или иной степени уже нашли свое отражение в работах российских (И.А. Астраханцева, Д.В. Малыхин) и украинских (Н.В. Москаленко, Л.Л. Калиниченко) исследователей.

Так, в 2009 году Д.В. Малыхин определил термин «комплаенс» как способность действовать в соответствии с инструкциями, правилами и специальными требованиями и определил для финансовых организаций два его уровня – соответствие внешним правилам, которые обязана выполнять организация в целом, и соответствие требованиям системы внутреннего контроля, которые устанавливаются с целью обеспечения выполнения внешних требований [4]. По мнению же И.А. Астраханцевой, данное определение имеет существенный недостаток, который заключается в том, что «комплаенс не может <...> являться частью системы внутреннего контроля» [1]. Как считает данный автор комплаенс есть «функция органов управления банка по обеспечению соблюдения нормативных правовых актов, стандартов, внутренних документов кредитной организации, исключению вовлечения кредитной организации в осуществление противоправной и нарушающей деловую этику деятельности, а также своевременному представлению информации в регулирующие и надзорные органы» [1]. Комплаенс-контроль осуществляется независимо и на постоянной основе.

Считаем возможным отметить, что Национальный банк Республики Беларусь при разработке изменений в Банковский кодекс Республики Беларусь в соответствии с рекомендациями Базельский комитет по банковскому надзору по совершенствованию подходов к

корпоративному управлению определил, что комплаенс-контроль является составной частью системы внутреннего контроля. Данный подход предопределяет необходимость выработки регулятором единых подходов к определению функционала службы комплаенс-контроля с учетом национальной банковской практики, ее места в системе внутреннего контроля и распределения функций между службой комплаенс-контроля и службой, основной задачей которой будет осуществление риск-ориентированного внутреннего контроля, а также службой управления рисками в целях исключений конфликта интересов в их деятельности.

В международной банковской практике уже сформировался перечень традиционных комплаенс-функций, включающий в себя такие функции как:

- противодействие мошенничеству и коррупции;
- предотвращение отмывания денег и финансирования терроризма;
- соблюдение требований международных санкций и санкций иностранных государств;
- соблюдение требований иностранного налогового законодательства, прежде всего, требований FATCA;
- обеспечение соблюдения норм корпоративного поведения;
- рассмотрение жалоб клиентов [1].

Эффективное выполнение комплаенс-функций возможно при наличии комплаенс-подразделения, действующих на принципах установленного органами управления официального статуса и непосредственной подотчетности им, независимости, исключения конфликта интересов при осуществлении комплаенс-функций, беспрепятственного и неограниченного доступа к внутренней документации и любой иной внутренней информации, надлежащего обеспечения человеческими и материальными ресурсами, конструктивного взаимодействия с регулируемыми и надзорными органами [5]. При решении данной задачи необходимо соблюсти баланс между нормативным закреплением соответствующих требований со стороны регулятора и возможностью их надлежащего исполнения непосредственно при организации комплаенс-контроля

Эффективный комплаенс подразумевает осознание органами управления банка или организации того неоспоримого факта, что процесс управления комплаенс-рисками основан на осознанном и добровольном соблюдении законодательства и этических норм, установившихся в сфере соответствующих их деятельности правоотношений, а также обычаям существующего делового оборота для поддержания надлежащих правил и стандартов поведения на рынке, а также защиты деловой репутации.

Список использованных источников:

1. Астраханцева И.А., Дубов Д.А., Кутузова А.С. Комплаенс-контроль в коммерческом банке. URL: http://astrakhantseva.ru/pub/fin_2014_6.pdf (дата обращения: 10.11.2021).
2. Базельский комитет по банковскому надзору. Принципы корпоративного управления для банков. Июль 2015 года / Банк России. URL: https://www.cbr.ru/Content/Document/File/36687/Basel_cgpb.pdf (дата обращения: 11.11.2021).
3. Банковский кодекс Республики Беларусь // Национальный правовой интернет-портал Республики Беларусь. URL: <http://www.pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=hk0000441&p2> (дата обращения: 10.11.2021).
4. Малыхин Д.В. Особенности организации комплаенс-контроля в российских банках. *Внутренний контроль в кредитной организации*. 2009. № 2.
5. Москаленко Н.В. Понятие, сущность и функции комплаенс-контроля. URL: <http://elib.bsu.by/handle/123456789/236297> (дата обращения: 11.11.2021).
6. Шулековский В. Управление комплаенс-риском в банке. *Банкаўскі веснік*. 2015. № 1(618). С. 53–55.
7. Basel Committee on Banking Supervision Consultative Document The compliance function in banks. URL: <http://www.bis.org/publ/bcbs103.pdf> (дата обращения: 10.11.2021).

Єфремов А.С.

магістрант,

ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»

КОРОТКИЙ ЕКСКУРС В КЛАСИЧНІ ТЕОРІЇ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ

Оптимізація структури капіталу є одним із найбільш дискусійних питань фінансового менеджменту серед науковців та практиків. У сучасній науковій літературі дотепер не знайшли єдиного методу оптимізації структури капіталу. Як наслідок, виникає багато питань теоретичного та прикладного характеру щодо оптимізації структури капіталу підприємства як певної сукупності його фінансових ресурсів.

Формування оптимальної структури капіталу полягає у визначенні оптимального співвідношення власного та залученого капіталу, за якого досягається максимальна ефективність діяльності підприємства. Проблема формування структури капіталу постала в центрі уваги ще з середини ХХ сторіччя, особливо після виходу статті Ф. Модільяні та М. Міллера, яка лягла в основу однієї з базових теорій формування структури капіталу [1, с. 261–297]. З того часу активно проводяться дослідження щодо пошуку оптимальної структури капіталу, з'явилися нові напрями теорії структури капіталу.

Найбільш розповсюдженими на сьогоднішній день є 6 основних теорій формування оптимальної структури капіталу (таблиця 1). Однак, поважаючи надзвичайний внесок розробників вищезазначених теорій, потрібно відзначити, що далеко не всі вони будуть корисними для українських підприємств.

Таблиця 1

Основні теорії формування структури капіталу

№	Теорія	Рік виникнення, основна праця	Засновники	Коротка характеристика
1	Базова теорія чистого операційного прибутку	1952 рік., стаття «Вартість боргу і власного капіталу підприємства: тенденції та проблеми вимірювання» [2, с. 215–262]	Давид Дюран	Ринкова вартість капіталу визначається передусім рівнем чистого операційного прибутку. Рівень заборгованості не впливає на вартість фінансування та ринкову вартість корпорації
2	Традиційний підхід (традиційна теорія структури капіталу)	1963 рік., стаття «Перевірка вартості капітальних пропозицій» [3, с. 213–221]	Джей Фреда Уестон, Езри Соломон	Оптимальна структура капіталу досягається при мінімізації середньозваженої вартості капіталу корпорації та максимізації її ринкової вартості. Оптимізація структури капіталу дозволяє збільшити її ринкову вартість та мінімізувати середньозважену вартість капіталу за рахунок збільшення обсягу позикового капіталу, однак, лише до певної межі, після досягнення якої вартість капіталу почне знову зростати
3	Базова версія теорії Міллера-Модильяні	1958 рік., стаття «Вартість капіталу, корпоративні фінанси та теорія інвестицій» [1, с. 261–297]	Мертон Міллер, Франко Енріко Модильяні	Вибір фінансування між власним та позиковим капіталом не впливає на ринкову вартість підприємства та очікуваний прибуток від його акцій. Очікуваний прибуток від акцій збільшується лінійно від співвідношення пасивів та власного капіталу, тобто ефекту леввериджу.

(Закінчення таблиці 1)

№	Теорія	Рік виникнення, основна праця	Засновники	Коротка характеристика
4	Теорія агентських витрат	1976 рік., стаття «Теорія підприємства: управлінська поведінка, агентські витрати та структура власності» [4, с. 305–360]	Майклу Дженсену, Уільяму Меклінгу	Оптимальну структуру капіталу визначено як таку структуру, при якій приведені вигоди боргового навантаження в повному обсязі покриваються приведеною вартістю очікуваних агентських витрат боргового навантаження. Тобто підприємство у прагненні до створення оптимальної структури капіталу повинно знаходити раціональний баланс між вигодами та витратами боргового навантаження.
5	Сигнальна теорія	1977 рік., стаття «Визначення фінансової структури: Заохочувально-сигнальний підхід» [5, с. 23–40]	Стефен Росс	Згідно з теорією саме менеджери володіють достовірною інформацією про перспективи подальшого розвитку підприємства, та зацікавлені в максимізації свого добробуту. Для підприємства оптимальною структурою капіталу є така, в якій переважає власний капітал, оскільки необхідно мати певний запас фінансової міцності, який може бути використаний у випадку термінового залучення позикових коштів
6	Теорія ієрархій	1984 рік., стаття «Корпоративне фінансування та інвестиційні рішення, коли підприємства мають інформацію, якої не мають інвестори» [6, с. 187–221]	Стюарт Майерс, Ніколас Мейлаф	Теорія ієрархій передбачає наявність трьох основних джерел фінансування діяльності підприємства: 1) внутрішні джерела фінансування 2) залучення позикового капіталу 3) збільшення власного капіталу

Джерело: розроблено автором

Однією з основних проблем економіки України є майже повна відсутність ринку цінних паперів, а також припущення багатьох розробників теорій про досконалість ринку капіталу. Ще одним суттєвим недоліком є той факт того, що більшість авторів це явище аналізує лише в межах необхідності забезпечення певного співвідношення власного чи позикового (залученого) капіталу. Зокрема, такої думки певною мірою дотримуються Ф. Модільяні, М Міллер, Д. Дюран, Дж. Вільямсон, І. Бланк, Т. Головка, С. Сагова, В. Подольська, О. Яріш, В. Мельник, І. Котьякалова, С. Майерс, Г. Сілакова, О. Сопіженко, Ю. Хворостян [7–11].

Окремі науковці, такі як, наприклад, Н. Рудик, А. Афанасьєв, В. Ковальов, взагалі звужують об'єкт дослідження цієї проблеми до комбінації цінних паперів чи до визначення правильного співвідношення «фінансової структури» (мобілізованих джерел фінансування) та «структури капіталу» (довгострокових пасивів та власного капіталу) [9, с. 122–126].

В основних теоріях, оптимальну структуру капіталу розглядають переважно виходячи з фінансової точки зору, що значно обмежує та звужує напрями пошуку резервів фінансового зростання підприємства, а пошук оптимальної структури капіталу підприємства має відбуватися з урахуванням нематеріальних активів, зовнішніх та внутрішніх факторів, що впливають на його діяльність.

На сьогодні комплексно не розглядається вплив різноманітних чинників безпосередньо на структуру капіталу підприємства в розрізі саме впливу та співвідношення їх до його фінансових та матеріальних складових. Але для побудови фінансової архітектури підприємства в залежності від підходів вони виступають основними індикаторами фінансового стану підприємства для аналізу його діяльності [12, с. 57–60]. Однак в фінансовій архітектурі підприємства структура капіталу розглядається тільки як один із елементів її складової. А отже, і сам вплив цих чинників безпосередньо не впливає на саму оптимальну структуру капіталу.

Таким чином, виникає необхідність запровадження максимально наближених до практичного використання механізмів оцінки чинників кожного з елементів, що впливає на структури капіталу, з урахуванням змін самого підприємства та чинників, що впливають на нього. І саму

оптимізацію структури капіталу потрібно розглядати дещо ширше, ніж просте управління фінансовими ресурсами підприємства. Капітал варто оптимізувати не лише як грошову масу, але й як отримані за рахунок цих коштів нематеріальні цінності та інтелектуальні здібності працівників підприємства. Також необхідно відзначити відсутність єдиної правильної (ефективної, оптимальної) структури капіталу. Для різних підприємств, в різних сферах та за різних умов функціонування підприємства оптимальна структура матиме свої пропорції.

Список використаних джерел:

1. Modigliani F. The Cost of Capital, Corporation Finance and the Theory of Investment /Franco Modigliani, Merton H. Miller // The American Economic Review. Vol. 48. № 3. 1958. P. 261–297.
2. Durand D. Costs of Debt and Equity Funds for Business: Trends and Problems of Measurement / David Durand // Conference on Research in Business Finance. 1952. National Bureau of Economic Research. NBER, 1952. P. 215–262.
3. Solomon E. Economic Growth and Common Stock Values / Ezra Solomon // Journal of Business. 1955. Vol. 28. № 2. P. 213–221.
4. Jensen M. C. Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure / Michael C. Jensen, William H. Meckling // The Journal of Financial Economics. 1976. Vol. 3. № 4. P. 305–360.
5. Ross S. A. The Determination of Financial Structure: The Incentive-Signalling Approach / Stephen A. Ross // The Bell Journal of Economics. 1977. Vol. 8. № 1. P. 23–40.
6. Myers S. C. Corporate Financing and Investment Decisions when Firms Have Information that Investors Do Not Have / Stewart C. Myers, Nicholas S. Majluf // The Journal of Financial Economics. 1984. Vol. 13. № 3. P. 187–221.
7. Чемчикаленко Р., Коваль Е. Особливості формування оптимальної структури капіталу підприємства // Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Випуск 22. С. 855–859.
8. Заліско О. Ретроспективний аналіз наукових концепцій структури капіталу ТНК // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2015. Вип. 124. С. 141–155.
9. Мельник В., Котькалова І. Концептуальні напрямки оптимізації структури капіталу// Наукові праці НДФІ. 2010. № 1(50). С. 121–130.
10. Сілакова Г., Сопіженко О. Оптимізація структури капіталу підприємства на основі використання теоретико-ігрового підходу // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2013. № 4(24). С. 114–119.
11. Хворостян Ю. Оптимізація структури капіталу підприємства // Управління розвитком. 2014. № 10(173). С. 100–102.
12. Душак М. Науково-методичні засади формування фінансової архітектури підприємств : дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Суми, 2020. С. 57–60.

Пізняк Т.І.

кандидат економічних наук, доцент;

Тверезовська І.І.

студентка,

Сумський національний аграрний університет

ІННОВАЦІЇ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

На даний час підвищення ефективності виробництва можна досягти переважно за рахунок розвитку інноваційних процесів, які отримують кінцеве вираження в нових технологіях, нових видах конкурентоспроможної продукції. Пошук та впровадження інновацій безпосередньо на підприємствах виступає актуальним питанням. Розвиток нових технічних і організаційно-технологічних рішень, вдосконалення основних принципів управління стосовно специфіки вітчизняного ринку створюють умови для оновлення процесів відтворення на підприємствах і дають додатковий імпульс для економічного зростання. За своєю природою інновації включають в себе не тільки технічні або технологічні розробки, але і будь-які зміни в кращу сторону у всіх сферах науково-виробничої діяльності. Через регулярне оновлення техніки і технологій інноваційний процес стає основною умовою виробництва конкурентоспроможної продукції, завоювання і збереження позицій підприємств на ринку і підвищення продуктивності, а також ефективності підприємства.

В економіці сільського господарства за останні роки намітилися певні успіхи, однак, в галузі рослинництва України дана тенденція має нестійкий характер, оскільки, основна причина зростання обсягів виробництва продукції пов'язана зі сприятливими природно-кліматичними умовами господарювання, а в цілому ефективність функціонування даної галузі залишається на досить низькому рівні. Неухильне збільшення виробництва продукції рослинництва необхідно для задоволення потреб населення, народного господарства та інших галузей сільського господарства. Розвиток

галузі рослинництва в даний час немислимо без інноваційної діяльності, завдяки, якій здійснюється впровадження ефективних інноваційних технологій.

Центральну роль у забезпеченні ефективності функціонування сільського господарства відіграють інвестиції, так як вони безпосередньо впливають на можливість зростання сільського господарства в коротко-, середньо- і довгостроковій перспективі. Інвестори ретельно зіставляють можливі доходи і ступінь ризику вкладень в країну, галузь, організацію. Як окремо, так і в сукупності системою управління ризиками передбачаються політичні, економічні, технологічні та інші бізнес-ризиків [1].

Послідовне виконання функцій управління організаційно-економічними відносинами зумовлює результативність інноваційної діяльності в галузі. При цьому необхідно розмежування функцій і повноважень і на державному, і на регіональному рівні, головними з яких є своєчасне виділення коштів на аграрну науку і забезпечення постійного потоку якісних інновацій для їх освоєння в сільськогосподарському виробництві.

Комплекс зазначених пріоритетних напрямків забезпечує значне прискорення організаційного, технічного та технологічного оновлення виробництва в галузі та підвищення його ефективності.

Використання ресурсозберігаючих технологій у рослинництві є важливим чинником забезпечення високої ефективності та рентабельності ведення сільськогосподарського виробництва. Практично це проявляється в технологічному вдосконаленні окремих, основних виробничих операцій в напрямку забезпечення високої продуктивності праці та мінімізації виробничих витрат. Так як в структурі собівартості виробництва продукції рослинництва на інноваційній основі більшу частину займають технологічні і технічні витрати [2, с. 43].

Основними напрямами впровадження енергозберігаючих технологій обробки сільськогосподарських культур у рослинництві окремих організацій області стали технології з використанням наступних елементів: «нульова» і поверхнева обробка ґрунту; комплекс високопродуктивної багатofункціональної техніки; раціональна організація трудових процесів; співпраця з

постачальниками та іноземними фірмами, що виробляють засоби захисту рослин; закупівля нових елітних сортів; підготовка кадрів до роботи на новій техніці і впровадження інноваційних процесів.

Факторами, що забезпечують високу ефективність використання матеріально-технічних ресурсів в організаціях є освоєння багатофункціональних комбінованих агрегатів; розвиток технічного стану та ступеня оновлення основних фондів; підвищення продуктивності праці; високі витрати на насіннєвий матеріал; збільшення обсягу продукції і активної частини в загальній вартості основного капіталу; відсутність порушень технологічної і трудової дисципліни; високий рівень організації виробництва і кваліфікації кадрів [1].

Освоєння комплексу інноваційних технологій в господарському суб'єкті впливає на підвищення відтворювальних процесів в рослинництві, в першу чергу – збільшення виручки і прибутку від реалізації виробленої продукції. Впровадження інноваційної технології обумовлює потребу у вирішенні наступних завдань:

- дослідження комплексу сільськогосподарської техніки закордонних підприємств, нових зразків вітчизняних машин і комплектування багатофункціональних агрегатів, що забезпечують поєднання робіт і скорочення числа виробничих операцій для обробки ґрунту, внесення добрив, хімічного захисту рослин;

- вивчення комплексу вітчизняних і закордонних агротехнологій, застосування яких дозволяє найбільш повно використовувати біологічний потенціал рослин, агрокліматичні умови, забезпечити сівозміну інтенсивними культурами і економити виробничі ресурси і способи застосування засобів хімізації в комплексній технології і захисних заходів, що сприяють зменшенню негативного впливу несприятливих погодних умов, шкідників, хвороб і бур'янів;

- виявлення ефективності інвестиційних вкладень в розроблену технологію та ін.

Основним напрямком системного підходу до вивчення інноваційної технології є поєднання останніх досягнень агротехнології, механізації сільського господарства і соціальних, організаційно-управлінських заходів в єдиний системний процес і

виявлення ступеня їх впливу на ефективність виробництва галузі рослинництва.

Отже, можна констатувати, що інновація – це нововведення, котре впроваджене в діяльність підприємства з метою підвищення його ефективності на основі кращого задоволення певної суспільної потреби. А тому потрібно відмітити, що під ефективністю слід розуміти певний економічний, виробничий, соціальний, екологічний та інший результат, очікуваний від впровадження нововведення.

Список використаних джерел:

1. Калініченко О. В. Методичні засади оцінки економічної ефективності виробництва продукції рослинництва. URL: <https://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/7.1/134.pdf> (дата звернення: 30.09.2021).

2. Петренко Л. А., Шевченко Р. В. Інновації в рослинництві: актуальні напрями та показники ефективності впровадження. 2019. № 4. С. 42–50.

Скородинський Н.А., Мацей К.П.

студенти бакалаврату;

Фірман В.М.

кандидат технічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Ефективно діючий та збалансований ринок праці є запорукою сталого соціально-економічного розвитку суспільства, підвищення рівня життя громадян, збагачення соціального і трудового потенціалу працівників в будь-якій державі.

Законодавчі підстави для фінансування охорони праці передбачені у Кодексі законів про працю України (КЗпП), Законах України «Про охорону праці», «Про колективні договори і угоди»,

«Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності».

План заходів щодо охорони праці включається до колективного договору. Для проведення заходів по охороні праці виділяються у встановленому порядку кошти і необхідні матеріали.

На підприємствах фінансування заходів з охорони праці може проводитись, зазвичай за рахунок: виробничих витрат (матеріальні витрати на удосконалення технології та організації виробництва, підтримку основних виробничих фондів у робочому стані, утримання засобів колективного захисту та ін.); амортизації основних фондів; капітальних вкладень; банківського кредиту; кошторису затрат бюджетних організацій і установ; фонду охорони праці.

Визначено, що до витрат на охорону праці залучаються кошти, витрачені на: приведення основних фондів у відповідність з вимогами нормативно правових актів з охорони праці щодо: механізації важких та інших робіт; захисту працюючих від ураження електричним струмом, дії статичної електрики та розрядів блискавок; діючого технологічного та іншого виробничого обладнання; впровадження в умовах діючого виробництва автоматизованих інформаційних систем охорони праці, систем аналізу та прогнозування аварійних ситуацій; т.д. [1].

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності [6]. Охорону праці на підприємстві можна характеризувати багатьма показниками, у тому числі кількістю потерпілих від нещасних випадків/гострих професійних захворювань на виробництві. Протягом 2018–2020 рр. спостерігається негативна тенденція до збільшення кількості потерпілих від нещасних випадків/гострих професійних захворювань на виробництві та кількості нещасних випадків зі смертельними наслідками (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка кількості потерпілих від нещасних випадків/гострих професійних захворювань на виробництві, в тому числі зі смертельними наслідками протягом 2018–2020 рр.

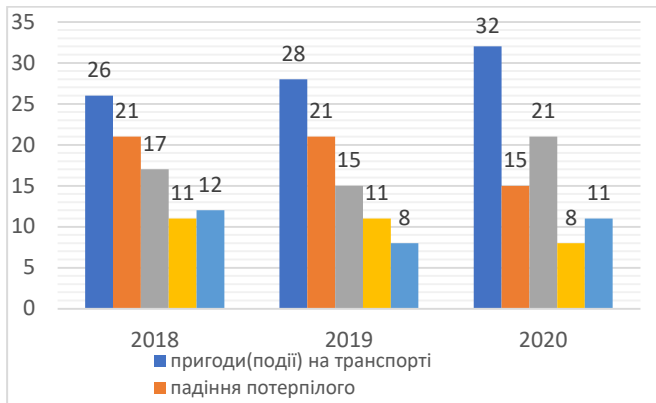
	Кількість потерпілих			Зміна (%)	
	2018	2019	2020	2019/2018	2020/2019
від нещасних випадків/гострих професійних захворювань на виробництві	4805	4394	6646	-8,6	51,3
в тому числі померлих	350	410	393	17,1	4,1

Джерело: розроблено авторами за даними [2–3]

За 2019 рік у порівнянні з 2018 роком кількість потерпілих зменшилась на 8,6% (з 4805 до 4394), кількість смертельно травмованих осіб збільшилась на 17,1% (з 350 до 410). За 2020 рік робочими органами виконавчої дирекції Фонду зареєстровано 6646 (з них 393 смертельно) потерпілих від нещасних випадків/гострих професійних захворювань на виробництві [2–3].

Збільшення суми страхових виплат по тимчасовій втраті працездатності внаслідок нещасних випадків на виробництві Фонду загальнообов'язкового соціального страхування також свідчить про недостатнє фінансування охорони праці вітчизняними підприємцями. Тільки за 2019 рік сума страхових виплат по тимчасовій втраті працездатності внаслідок нещасних випадків на виробництві зросла на 22,1% порівняно з 2018 роком (з 104,8 млн грн до 128,0 млн грн), що не дивно сума даних страхових виплат також значно зросла і у 2020 році до 138,0 млн грн, що на 7,9% більше, ніж у 2019 році [2].

Найбільше подій, що призвели до нещасних випадків зі смертельними наслідками протягом 2018–2020 рр. це в основному події (пригоди) на транспорті, падіння, обрушення, обвал предметів, ураження електричним струмом, падіння потерпілого та дії деталей, що рухаються, про що свідчать дані, зображені на рис.1, що свідчить про недостатнє фінансування організаційних та технічних заходів задля належного безпечного рівня праці на виробництві.

Рис. 1. Динаміка подій, що призвели до нещасних випадків зі смертельними наслідками на виробництві протягом 2018–2020 рр.

Джерело: розроблено авторами за даними [2–3]

Діюча система управління охороною праці в Україні бажає вдосконалення, про що свідчить рівень кількості потерпілих від нещасних випадків/гострих захворювань на підприємствах України. Незадовільний стан умов і системи охорони праці обумовлено низьким рівнем фінансування заходів з охорони праці, недосконалістю та неефективністю управління охороною праці; слабким впровадженням економічних методів управління охороною праці; низькою якістю планування та договірного регулювання охорони праці.

Отже, підсумовуючи вище сказане, вирішення проблем покращення стану системи охорони праці потребує комплексного підходу, який передбачає розробку та реалізацію низки заходів на рівні як держави так і суб'єктів трудових відносин задля збереженні належного фізичного стану працівників, що нерозривно пов'язано з економічним і соціальним благополуччям й самого роботодавців.

Список використаних джерел:

1. Кодекс законів про працю України в редакції від 14.08.2021, підстава – 1667-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>

2. Статистичні дані Фонду загальнообов'язкового соціального страхування.
URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/category/919872>

3. Статистичні дані Державної служби України з питань праці.
URL: <https://dsp.gov.ua/category/hromadianam/dostup-do-publichnoi-informatsii/>

4. Ронська О. Г., Пушкар М.С. Сучасний стан охорони праці та її фінансування. Тернопільський Національний економічний університет, 2011. С. 1–6. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/jspui/bitstream/316497/14390/1/%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BA%202.pdf>

5. Курепін В.М. Формування інформаційно-облікового забезпечення фінансування заходів з охорони праці на підприємстві. Миколаїв, 2020. С. 57–61.

6. Закон України про охорону праці в редакції від 14.08.2021, підстава – № 1667-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text>

Тунь С.І.

студент;

Гаватюк Л.С.

кандидат економічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах сьогодення вміння ефективно управляти економічною ефективністю підприємства є високо конкурентною перевагою, адже економічна ефективність для підприємства відіграє важливу роль в процесі досягнення успіху.

Оцінювання ефективності в основному зводиться до оцінювання діяльності підприємства. В зарубіжних країнах світу для оцінки ефективності діяльності підприємств можуть використовувати методику «Концепція трьох «Е» (economy, efficiency and effectiveness) – модель економічності, ефективності та результативності діяльності. Запровадження цієї методики стане рушійною силою ефективного функціонування на ринку вітчизняних підприємств.

1. Економічність – економія ресурсів, чим менше витрачено ресурсів, тим ефективніший процес. Або використання належної кількості ресурсів відповідної якості у належний час, у необхідному місці, за розумну ціну – тобто правильне витрачання.

2. Результативність – рівень відповідності досягнутих планів із запланованими, чим більший результат, тим ефективніший результат.

3. Ефективність – це сукупність двох інших концепцій, або співвідношення між продуктом у вигляді наданих товарів (послуг) та ресурсами, використаними на їх створення [2, с. 697].

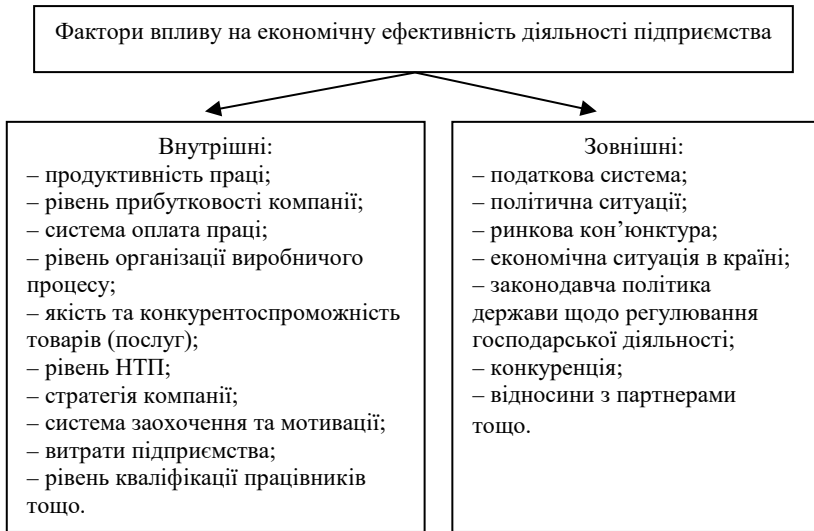
Тому, можна з вище наведеного зробити висновок, що «результативність» є перетвореною формою «ефективності». Всі три механізми є між собою пов’язаними, та працюють в сукупності.

В економічній літературі часто вживається поняття «організаційно-економічний механізм», що застосовується, як правило, для окреслення організаційних елементів економічного механізму [2, с. 13].

На нашу думку, найбільш комплексно поняттю «організаційно-економічний механізм» відповідає визначення: *сукупність елементів організаційного та економічного характеру (об’єктів, суб’єктів, цілей, завдань, способів взаємодії, методів, важелів, інструментів, управлінських дій тощо), взаємопов’язаних та взаємодіючих між собою внутрішніми та зовнішніми зв’язками на всіх рівнях економіки, її міжгалузевих комплексів, галузей, первинних ланок тощо, ефективність реалізації якого залежить від здатності створювати відсутні у конкретний момент зв’язки, елементи, стимули тощо.*

На економічну ефективність підприємства може впливати ряд факторів як внутрішніх, так і зовнішніх, детальніше їх можна побачити на рис. 1.

Як бачимо, внутрішні фактори – це фактори, які залежать від діяльності самого підприємства, тобто саме підприємство їх породжує. Зовнішні ж в свою чергу поділяються на прямого та непрямого впливу і залежать від оточуючого середовища компанії: вплив держави, діяльність конкурентів, міжнародні події тощо.

Рис. 1. Фактори впливу на економічну ефективність діяльності підприємства

Джерело: розроблено авторами

На кожному етапі існують різноманітні види ризиків, які необхідно врахувати та оптимізувати їхній рівень, що надасть змогу приймати ефективніші рішення з меншими витратами ресурсів та вищою ймовірністю їхньої реалізації, це дозволить підвищити рівень економічної ефективності діяльності підприємства.

Відмітимо, що у процесі ефективної діяльності підприємства найвагомішими ресурсами виступають матеріальні та інтелектуальні ресурси. Без матеріальних ресурсів не можливо запустити в роботу будь-яке підприємство, а без інтелектуальних ресурсів підприємство теж не зможе функціонувати. На інтелектуальні ресурси потрібно робити чи не малий акцент, адже від накопичених знань, ідей, концепцій, інформації, а також людських ресурсів залежить успішне функціонування підприємства. Саме людські ресурси становлять фундамент економічної ефективності діяльності підприємства та є рушійною силою, вони містять такі елементи, як винахідницька активність, освіта, рівень кваліфікації, вміння та навички, досвід, рівень загальної культури тощо.

Тому, працівників потрібно постійно мотивувати, тобто створити умови праці та забезпечити стимули для працівників з метою ефективного управління споживчим капіталом. Під мотивацією розуміємо сукупність мотивуютьорюючих факторів і процесів, що забезпечують виникнення у людей спонукання до досягнення необхідних цілей [3, с. 90].

Для досягнення поставлених цілей розроблені умови, відповідно до яких необхідно організувати діяльність працівників.

1. Різноманітність роботи. Робота повинна вимагати різноманітних дій під час її виконання, використовувати різні навички, таланти та уміння працівників, для того щоб працівникові не було нудно та щоб можна було навчитися чомусь новому, реалізувати свій потенціал. Якщо робота передбачає використання цінних якостей працівників, то це стимулює його до навчання та розвитку.

2. Важливість роботи. Розуміння своєї важливості та виконуваної роботи тісно пов'язано з системою цінностей працівника. Донесення виключної ролі приводить до зростання ефективності праці та задоволеності працівника (працівник відчуває себе потрібним та цінним, це мотивує його працювати ще краще та досягати більших результатів).

3. Цілісність роботи. Працівник повинен чітко бачити мету своєї роботи та її результати на кожному етапі від початку до кінця виробничого циклу.

4. Зворотний зв'язок. Працівник повинен мати можливість звернутися до верхньої ланки управління із пропозиціями чи рекомендаціями щодо покращення виробничого процесу, коригування своєї діяльності тощо, та залучення працівників до управлінських функцій. Також він повинен володіти повною інформацією про результати своєї діяльності.

5. Автономія працівника. Працівник повинен володіти оптимальним рівнем свободи у плануванні графіка та алгоритму виконання своїх обов'язків.

6. Справедлива винагорода та соціальний пакет. Справедлива винагорода за здійснену роботу і соціальний пакет стимулює до подальших дій та підвищує ефективність праці. Праця має бути

справедливо оцінена та відповідати рівню зарплати європейських країн, а також повинен надаватися соціальний пакет (наприклад: лікування і медичне обслуговування, відпочинок і спорт, харчування, оплата житла, надання матеріальної допомоги, проїзний квиток і т.д.)

Так як головною метою промислового підприємства, що формує чи удосконалює систему управління споживчим капіталом, є задоволення потреб споживачів кращим, ніж конкуренти, способом, утримання постійних клієнтів та зростання ефективності співпраці з економічними контрагентами, розвиток та підвищення ефективності споживчого капіталу, потрібно створювати відповідні відділи підприємства в системі управління ефективною діяльністю підприємства. Наприклад: відділ збуту; відділ маркетингу; відділ по роботі зі споживачами; відділ по роботі з ключовими клієнтами.

Також, запорукою довгострокового успіху є використання передового досвіду високорозвинених країн світу за рахунок формування конкурентних переваг, а також наявність стратегічних ресурсів, які визначають стійкість компанії у ринковому середовищі.

У процесі формування та підтримки високого рівня економічної ефективності підприємства не потрібно забувати, що саме клієнти є запорукою отримання доходів підприємством та його фінансової міцності та стійкості. Тому, потрібно шукати якомога більше шляхів залучення нових клієнтів (наприклад через маркетингові комунікації), зміни в організаційній системі (управління, принципи обслуговування клієнтів, комунікації тощо), підвищення продуктивності праці через модернізація бізнес-процесів.

На основі вищесказаного, для того щоб підприємство ефективно функціонувало розроблено механізм забезпечення економічної ефективності діяльності підприємства, який представлений в табл. 1.

Таким чином, ефективність господарської діяльності підприємства – це властивість і здатність підприємства формулювати і досягати своїх цілей з урахуванням впливу зовнішніх чинників і використання внутрішніх умов функціонування, використовуючи всі наявні ресурси та засоби, орієнтуючись на розв'язання соціальних, екологічних, бюджетних та інших проблем як суспільства, так і підприємства за встановленого співвідношення витрат і результатів.

Таблиця 1

Забезпечення економічної ефективності діяльності підприємства у відповідності до її функціональних складових

Складові економічної ефективності	Заходи зміцнення економічної ефективності
Фінансова	постійна система амортизаційних відрахувань; контроль над дотриманням строків кредитування; контроль над рівнем та своєчасним погашанням дебіторської заборгованості.
Технологічна	переоснащення обладнання; впровадження передового світового досвіду; використання лізингу; створення нових виробничих потужностей.
Ресурсна	підвищення продуктивності праці; підвищення ресурсовіддачі та рентабельності виробництва.
Соціальна	підвищення рівня кваліфікації працівників; високий рівень заробітної плати; соціальний пакет; залучення працівників до управлінських функцій.

Тому, основна мета власників і менеджерів компанії повинна базуватися та орієнтуватися на постійний контроль рівня економічної ефективності підприємства та націлена на його підвищення, а також потрібно своєчасно та точно визначати основні фактори, що впливають на ефективність діяльності підприємства, а потім з отриманої інформації формувати висновки та планувати подальший перебіг дій.

Список використаних джерел:

1. Говорушко Т.А. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: монографія / Т.А. Говорушко, Н.І. Клімаш. – К. : Логос, 2013. – 85 с.
2. Ковальчук І.В. Економіка підприємства : навч. посіб. / І.В. Ковальчук. – К. : Знання, 2008. – 697 с.
3. Кузьмин А.Н. Анализ применимости основных методов оценки интеллектуального капитала для инновационного предприятия / А.Н. Кузьмин, Е.М. Кузьмина // Економічний простір. – 2008. – № 15. – 90 с.

Черновцан І.І.

студентка;

Яскал І.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ПОСИЛЕННЯ РОЛІ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА УКРАЇНИ

Основною рушійною силою економіки є малі підприємства, оскільки вони запобігають монополізації, сприяють розвитку ринкових відносин та швидко реагують на зміну ринку та адаптуються до них. Процеси становлення підприємництва та малого бізнесу в цілому в Україні розпочався ще за роки незалежності, однак його функціонування та розвиток мають певні труднощі. На думку українського вченого З. Варналія, мале підприємництво є самостійною систематичною інноваційною діяльністю громадян-підприємців та малих підприємств на власний ризик з метою отримання підприємницького доходу.

У структурі сучасної змішаної економіки співіснують та органічно взаємодоповнюються мікро, малі, середні та великі підприємництва. В Україні критерії поділу визначено Господарським кодексом України (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація підприємств України

Тип підприємства	Середня кількість працівників, осіб	Річний дохід від діяльності, млн євро
Мікропідприємства	до 10	до 2
Малі підприємства	10–50	2–10
Середні підприємства	50–250	10–50
Великі підприємства	понад 250	понад 50

Джерело: складено на основі [1]

Малі підприємства існують, як особливий вид діяльності підприємства із діяльністю структурно-малих підприємств та мікропідприємств, різної форми власності та правовою формою

організації підприємства [2]. Малі підприємства швидко реагують на різні потреби ринку, заповнюючи прогалини між середніми та великими підприємствами.

Узагальнимо переваги малого підприємства наступними чинниками:

- Соціальні чинники – сприяють створення нових робочих місць, реалізації здібностей підприємців, можливість поліпшення добробуту;

- Ринкові чинники – сприяють загострення конкуренції та протидії монополізації ринку;

- Інноваційні чинники – введення нових технологій, заповнення ринкових прогалин, швидке реагування та новітні товари, форми управління.

Малі підприємства є одним із основних інструментів розвитку економіки України. Вони визначають ступінь демократизації суспільства, структуру валового внутрішнього валового продукту та його якість. Малі підприємства забезпечують насичення ринку різними товарами та забезпечують економіку країни додатковими робочими місцями. Також формують основу середнього класу та соціальний прошарок власників-підприємців. Для України підтримка розвитку малого підприємства набуває ще більшого значення, ніж для країн із розвинутою економічною системою. Це пов'язано із його особливою роллю у наданні реформаційним процесам соціальної спрямованості, із порівняно швидким процесом утворення нового покоління підприємців по всій території України, передусім у малих містах країни [3].

По-перше, мале підприємство робить великий вклад у прискоренні та розвитку науково-технічного прогресу, передусім це галузі кібернетики, інформатики, електроніки. Воно виступає провідником технологій, яке сприяє реалізації інноваційних технологій та новітніх і комерційних ідей навіть під час пандемії COVID-19.

По-друге, мале підприємство формує конкурентне середовище. В умовах вільної ринкової економіки конкуренція є відображенням відносин між суб'єктами підприємницької діяльності. З іншого боку, за умов вузької спеціалізації та використання новітньої техніки воно

виступає як дійовий конкурент, що підриває монополні позиції великих корпорацій. Саме ця риса малих підприємств відіграла суттєву роль у послабленні, а іноді й у подоланні тенденції до монополізації та затримки технічного прогресу.

По-третє, мале підприємництво оперативно реагує на зміни кон'юнктури ринку та надає гнучкості. Ця риса має особливі значення в теперішніх умовах в наслідок диференціації та індивідуалізації споживчого попиту, зростання номенклатури послуг та промислових товарів.

По-четверте, мале підприємництво полягає в пом'якшенні соціальної напруги і демократизації ринкових відносин, бо саме воно є фундаментальною основою формування середнього класу. Також вагомий внесок вноситься у вирішення проблеми зайнятості. Створюють нові робочі місця й поглинається надлишкова робоча сила під час циклічних спадів та структурних зрушень економіки.

Мале підприємництво має економіко-виробничі та соціально-економічні переваги, а саме: гнучкість, динамізм, здатність створювати та впроваджувати нову техніку та технологію, забезпечення соціальної стабільності, насичення ринку праці новими робочими місцями, відкритість доступу та легкість входження до цього сектору економіки. Становлення малого підприємництва тривалий процес, який має певну етапність виходячи з економічного стану країни, існуючих проблем на макро- та мікрорівнях.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV (із змінами та доповненнями): [Офіційний веб-портал] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>_(дата звернення: 30.09.2021).
2. Варналій З.С. Мале підприємництво: основи теорії і практики. – К.: Знання, 2008. – 302 с.
3. Білоус Г.П. Розвиток малого підприємництва в Україні // Економіка України. – 2016. – № 5. – С. 34–36.

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Білоус О.К.

студент,

Науковий керівник: Назарова О.Ю.

кандидат економічних наук, доцент,

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Проблеми, що стоять сьогодні перед нашою цивілізацією, викликають масштабні зміни у всіх сферах життя суспільства. Зокрема, можна говорити про глобальні зміни клімату, втрату біорізноманіття, економічну та соціальну напруженість, а також, звичайно, за існуючих умов, епідеміологічна криза, спричинена новою коронавірусною інфекцією COVID-19, виходить на перший план. Пандемія XXI століття накладає на нас нові умови життя: уряди запроваджують жорсткі карантинні заходи та обмежують пересування громадян, компанії переводять своїх співробітників на роботу в онлайн-режимі, навчальні заклади переходять на дистанційне навчання. Глобальний наслідок епідемії коронавірусу – це величезний збиток для економіки. За словами директора Міжнародного валютного фонду, зараз глобальна економічна ситуація гірша, ніж під час кризи 2008–2009 років [11]. Водночас одним із основних пріоритетних напрямків державної політики в усіх країнах світу є необхідність забезпечення стабільного економічного зростання та покращення якості життя населення. Наприкінці пандемії проблеми дефіциту продовольства, усунення значних дефіцитів, виявлених у сфері охорони здоров'я, відновлення бізнесу, а також проблеми економії енергії та ресурсів загалом, безумовно, вийдуть на перший план.

З кінця XX століття все більше уваги приділяється концепції зеленої економіки як інноваційної форми технологічної моделі та однієї з основних стратегій досягнення сталого екологічного розвитку. Так, після Конференції Організації Об'єднаних Націй «Ріо + 20» у червні 2012 року був підписаний документ, у якому світове співтовариство в контексті досягнення сталого розвитку підтвердило необхідність модернізації політичних механізмів, економіки та правомірність реалізації ідеї «екологізації» економіки [10]. Більше того, багато сучасних досліджень також свідчать про ефективність впровадження концепції зеленої економіки як основного каталізатора стабільного розвитку країни [4; 6; 7].

Концепція зеленої економіки не є новою, але в нормативних документах все ще бракує детальної інформації щодо визначення цього поняття. Найбільш поширене формулювання зеленої економіки представлено у звіті Програми ООН з навколишнього середовища (ЮНЕП), згідно з яким ця модель визначається як «економіка, що призводить до поліпшення добробуту людей та соціальної рівності, одночасно істотно зменшуючи екологічні ризики та екологічні дефіцити» [8]. За даними Всесвітнього фонду природи (WWF), ця модель розвитку сприяє інклюзивному зростанню з раціональним використанням природних ресурсів та мінімізацією використання природних джерел шляхом дій зі зменшення викидів парникових газів, підвищення енергоефективності та підтримки екосистем. Деякі дослідники розглядають зелену економіку з точки зору екологічної відповідальності всього суспільства і визначають її як «екологізацію правових, економічних та державних аспектів життя громадян» [2; 11]. Питання, що розглядається, також має враховувати концепцію зеленого зростання, яка тісно пов'язана з принципами зеленої економіки. Тому, згідно з «Курсом зеленого зростання» ОЕСР [9], ця стратегія має на меті активізувати економічний розвиток, зберігаючи природні ресурси та екосистеми, важливі для добробуту населення. Як правило, зелене зростання має виступати каталізатором інвестицій та інновацій, сприяючи появі нових шляхів розвитку економічної системи.

Концепція зеленого зростання є базовим набором заходів, які враховують перехід до моделі екологічної економіки. Таким чином, у

сфері зеленої економіки ми розуміємо принцип соціально-економічного розвитку, що ґрунтується на єдності природи та людського суспільства, що сприяє підвищенню рівня життя людей у довгостроковій перспективі без шкоди для довкілля [1].

Зелена економіка характеризується значним збільшенням інвестицій у сектори економіки, що створюють та зміцнюють природний капітал Землі або сприяють зменшенню екологічних дефіцитів та екологічних загроз. Ці сектори включають, зокрема, відновлювану енергію, транспорт з низьким рівнем викидів, енергоефективне будівництво, чисті технології, поліпшення поводження з відходами, стійке сільське господарство та управління лісами та сталє рибальство [7].

Основною метою Стратегії зеленого зростання є продовження економічного зростання та одночасне визнання ролі природного капіталу в процесах планування та національних рахунках. Основні заходи для досягнення цієї мети включають адекватну оцінку природного капіталу з урахуванням його ролі як виробничого фактора (тобто, в першу чергу, забезпечення належного вимірювання забруднення та використання ресурсів, але також запобігання ризикам, що виникають внаслідок обмежених ресурсів, та усуненню шкідливих субсидій), а також постійний тиск на інновації та підтримку конкуренції [3; 4]. У свою чергу, концепції зеленого зростання та зеленої економіки пов'язані тим, що вони просуюються як засіб виправлення фінансово-економічної кризи. Їх метою є сприяння відродженню порушеної світової економіки шляхом націлення на інвестиції на ринок екологічних продуктів та послуг та розвиток «природної» інфраструктури, тобто лісів, водойм чи біологічного різноманіття

Список використаних джерел:

1. Назарова О.Ю., Чатченко Т.В. Аналіз навколишнього природного середовища. Latest Technologies of Neo-industrial Transformations: Financial, Legal and Sociological Aspects. Gutsalenko L., Liashenko V., Sukach O. and others: Collective monograph [Ed. by Doctor of Economics Sciences, Prof. Pasichnyk Yu.]. Austria. Shioda GmbH, Steyr, 2020. 380 p. P. 154–162.

2. Бабенко М.В., Бік С.І., Постнова А.І. Зелена економіка: визначення та поняття. Москва: Всесвітній фонд дикої природи (WWF). 2018. 36 с.

URL: https://wwf.ru/upload/iblock/c56/zelenaya-ekonomika_opredeleniya_i_ponyatiya.pdf (дата звернення: 15.09.2021).

3. Бобылев С.Н., Горячева А.А., Немова В.И. Зеленая экономика: проектный поход. *Государственное управление. Электронный вестник*. 2017. № 64. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zelenaya-ekonomikaproektnyy-podhod> (дата звернення: 31.07.2021).

4. Селищева Т.А. «Зеленая» экономика как модель устойчивого развития стран ЕАЭС. *ПСЭ*. 2018. № 3(67). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/zelenaya-ekonomikakak-model-ustoychivogo-razvitiya-stran-eaes> (дата звернення: 13.08.2021).

5. BP Statistical Review of World Energy. 2019. 68th edition. URL: <https://www.europeangashub.com/wp-content/uploads/2019/06/bp-stats-review-2019-full-report.pdf> (дата звернення: 21.08.2021).

6. Delitheou, V. Green economy and smart city / Delitheou V. // *Journal of Reliable Intelligent Environments*. 2019, November. URL: https://www.researchgate.net/publication/337027995_Green_economy_and_smart_city (дата звернення: 23.08.2021).

7. Hamdouch, Abdelillah and Depret, Marc-Hubert (2010) «Policy integration strategy and the development of the «green economy»: foundations and implementation patterns». *Journal of Environmental Planning and Management*, 53: 4, 473–490. URL: <https://www.researchgate.net/deref/http%3A%2F%2Fdx.doi.org%2F10.1080%2F09640561003703889> (дата звернення: 20.09.2021).

8. OECD (2011b) Towards Green Growth, OECD Green Growth Studies, OECD Publishing, Paris (ОЭСР, 2011b. «Курс на зелене зростання»). URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264111318-en> (дата звернення: 31.07.2021).

9. OECD (2013) OECD Guidelines on Measuring Subjective Well-being, OECD Publishing, Paris 2013. URL: <http://dx.doi.org/10.1787/9789264191655-en> (дата звернення: 25.08.2021).

10. Rio+20 outcome document «The Future We Want». URL: <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/13662/N1238164.pdf?sequence=1&amp%3BisAllowed> (дата звернення: 23.08.2021).

11. The Global Risks Report 2020. World economic. URL: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf (дата звернення: 28.08.2021).

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА І ПОЛІТИКА

Бундз Н.Б., Кравчук А.С.

студенти,

Науковий керівник: Фірман В.М.

кандидат технічних наук, доцент,

Львівський національний університет імені Івана Франка

СТРАХУВАННЯ ВІД НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ НА ВИРОБНИЦТВІ

Охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження життя, здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності [1]. Конституція України гарантує усім громадянам не тільки право на працю, а й на належні, безпечні та здорові умови праці [2].

Соціальне страхування працівників від нещасних випадків на виробництві входить до складу соціально-економічних заходів охорони праці, що спрямовані на збереження здоров'я та працездатності працівників під час їхньої трудової діяльності. На сучасному етапі страхування від нещасних випадків на виробництві є надзвичайно важливим, оскільки в будь-якій діяльності працівники наражаються на різні ризики та непередбачувані події, які можуть загрожувати їхньому здоров'ю чи навіть життю. Саме тому, для того, щоб забезпечити безпеку персоналу від небажаних наслідків існує система страхування від нещасних випадків на виробництві, яка забезпечить життя та здоров'я працівників під час професійної діяльності [3].

Одним з основних показників стану охорони праці є рівень виробничого травматизму та професійної захворюваності. За підсумками 2020 року в Україні зареєстровано 6 646 потерпілих від нещасних випадків та гострих професійних захворювань на виробництві, 393 з яких були смертельними. Якщо порівнювати з

минулим роком, то кількість страхових нещасних випадків збільшилась на 51,3% (у 2019 зафіксовано 4 394 таких випадків), а кількість смертельно травмованих осіб зменшилась на 4,1% (з 410 до 393) [4].

Проаналізуємо кількість страхових нещасних випадків у 2020 році по галузях (рис. 1).

З даного рисунку видно, що у 2020 році однією з найнебезпечніших галузей для роботи є охорона здоров'я, в якій кількість випадків виробничого травматизму становить 3 238 осіб, 68 з яких – смертельні. В порівнянні з 2019 роком, кількість страхових нещасних випадків у цій галузі збільшилась у 13,3 рази, а саме з 243 до 3 238 осіб. Кількість страхових нещасних випадків зі смертельним наслідком збільшилась у 13,6 рази (з 5 до 68 осіб). Стрімке зростання кількості потерпілих у сфері охорони здоров'я зумовлене випадками інфікування медичних та інших працівників на COVID-19. Зокрема, за 2020 рік було зареєстровано 3 054 (з них 66 – смертельно) потерпілих від випадків гострого професійного захворювання з діагнозом COVID-19, пов'язаний з виробництвом, що становить 46% загальної кількості потерпілих за цей період. Найбільша кількість випадків гострого професійного захворювання з діагнозом COVID-19 зареєстрована у таких областях: Київська (13,1%), м. Київ (9,4%), Харківська (8,6%), Львівська та Хмельницька (7,2%), Івано-Франківська (6,9%). Кількість випадків гострого професійного захворювання з діагнозом COVID-19 у цих областях становить 52,4% від загальної кількості травмованих по Україні [5].

На другому місці знаходиться видобувна промисловість: 639 випадків травматизму, 30 з яких – смертельні. Порівняно з 2019 роком кількість страхових нещасних випадків у цій галузі зменшилась на 17,7% (із 776 до 639 осіб), в той час як кількість смертельно травмованих осіб збільшилась на 11,1% (з 27 до 30 осіб). На третьому місці – транспорт та логістика: 395 випадків травматизму, 51 – смертельний. Кількість страхових нещасних випадків у цій галузі порівняно з 2019 роком зменшилась на 2,2% (з 404 до 395 осіб). Кількість страхових нещасних випадків із смертельним наслідком зменшилась на 17,7% (з 62 до 51 особи). Найбільш «безпечною» галуззю є виробництво транспортних засобів: 46 випадків виробничого травматизму, 2 – смертельні [5].

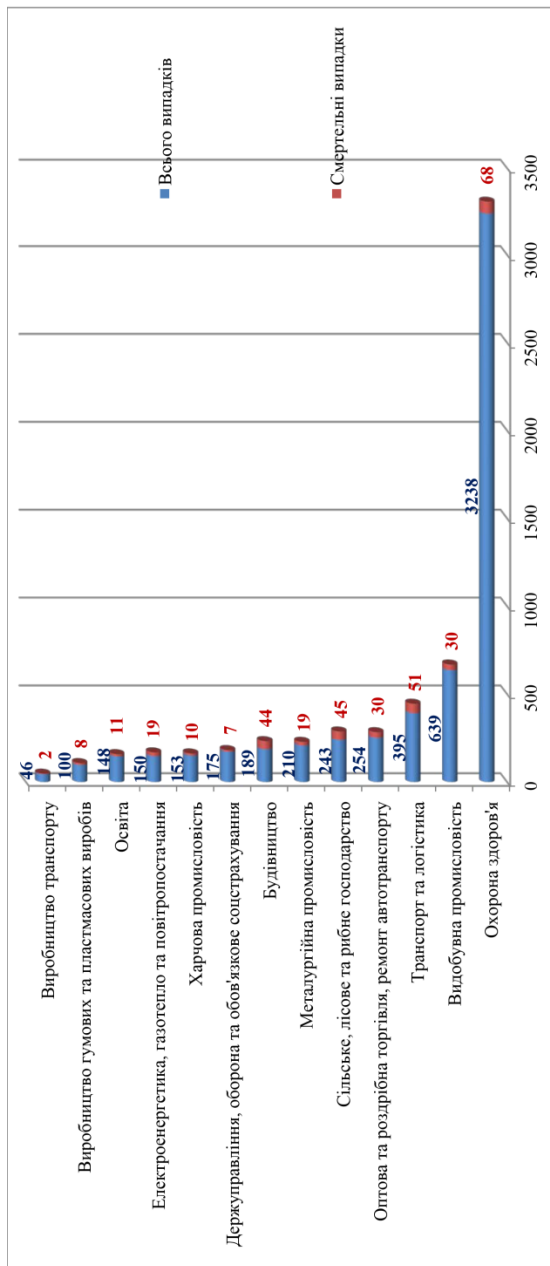

Рис. 1. Динаміка кількості травмованих на виробництві у 2020 р., осіб

Джерело: розроблено авторами за даними [5]

У 2014 році був заснований Фонд соціального страхування України. Ця установа здійснює певні виплати для потерпілих внаслідок нещасного випадку на виробництві або професійного захворювання. Серед них: щомісячна страхова виплата в разі часткової чи повної втрати працездатності, що компенсує відповідну частину втраченого заробітку потерпілого, одноразова допомога сім'ї в разі смерті потерпілого, щомісячні страхові виплати особам в разі втрати годувальника, одноразова допомога в разі смерті потерпілого, страхові виплати одноразової допомоги потерпілому в разі стійкої втрати професійної працездатності, допомога по тимчасовій непрацездатності внаслідок нещасного випадку або професійного захворювання та інші виплати (рис. 2) [5].

Рис. 2. Структура випланих коштів за видами виплат у 2020 році, %

Джерело: розроблено авторами за даними [5]

У 2020 році обсяг виплат Фонду соціального страхування становив 9,4 млрд грн. Зокрема, щомісячні страхові виплати в разі часткової чи повної втрати працездатності склали 8 млрд 836,5 млн

грн і займають найбільшу частку в загальному обсязі виплат. Щомісячні страхові виплати Фонду сім'ям, які втратили годувальників, становили 334 млн грн. Крім цього, на допомогу з тимчасової непрацездатності через нещасний випадок або професійне захворювання виплачено 138,1 млн грн [6].

Також Фонд соціального страхування виплатив 68,1 млн грн на одноразову допомогу в разі смерті потерпілого. Ще 56,7 млн грн склали страхові виплати одноразової допомоги потерпілому в разі стійкої втрати професійної працездатності. Найменшу частку в загальній сумі виплат Фонду займають виплати на одноразову допомогу сім'ї в разі смерті потерпілого, які склали 11,4 млн грн. Окрім того, сума інших виплат становить 0,3 млн грн [6].

Сьогодні наша держава стикається з багатьма викликами, зокрема, пандемією COVID-19, що призводять до значних економічних збитків, а також змін у житті громадян та у професійній діяльності в тому числі. Таким чином, підсумовуючи вищенаведене, страхування працівників від нещасних випадків на виробництві є фундаментом для створення всієї системи страхового захисту населення. Цей вид страхування гарантує працівникам убезпечення себе від ризиків та небезпек, що можуть загрожувати їхньому життю та здоров'ю, які з одного боку неможливо спрогнозувати, проте які мають ймовірнісний рівень настання. Саме тому на сучасному етапі розвитку нашої країни є достатньо актуальним питання страхування від нещасних випадків на виробництві, тому що це дає змогу покращити рівень захисту працівників під час їхньої трудової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону праці» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1992. № 49. ст. 668. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12#Text> (дата звернення: 08.10.2021).
2. Конституція України [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 08.10.2021).
3. Семиредченко П.К. Сутність страхування від нещасних випадків та його розвиток в Україні. *Економіка та держава*. 2017. № 3. С. 112–116.

4. Стан виробничого травматизму в Україні. Служба охорони праці.
URL: <https://www.sop.com.ua/article/952-stan-virobnichogo-travmatizmu-v-ukran>
(дата звернення: 08.10.2021).

5. Офіційний веб-сайт Фонду соціального страхування України.
URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/category/919872> (дата
звернення: 08.10.2021).

6. Аналітичний портал «Слово і діло». Травматизм на виробництві: скільки
було випадків і де найнебезпечніше працювати в Україні.
URL: [https://www.slovoidilo.ua/2021/04/28/infografika/suspilstvo/travmatyzm-
vyrobnyctvi-skilky-bulo-vypadkiv-najnebezpechnishe-pracyuvaty-ukrayini](https://www.slovoidilo.ua/2021/04/28/infografika/suspilstvo/travmatyzm-vyrobnyctvi-skilky-bulo-vypadkiv-najnebezpechnishe-pracyuvaty-ukrayini) (дата
звернення: 08.10.2021).

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

Бойко О.О.

студентка,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Норець Д.О.

студентка,

Національний університет «Чернігівська політехніка»

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ

Категорія витрат – одна з найскладніших в економічній теорії, і вона, безумовно, ширша, ніж просто різновид виробничих витрат. Це ціле явище економічного життя, яке зустрічається повсюдно й визначає сутність та форми перебігу багатьох інших процесів і явищ. З трансакційними витратами зустрічаються і підприємства, і домогосподарства, і державні органи. У якій ролі не виступав би суб'єкт, йому не уникнути витрат ресурсів, пов'язаних з пошуком інформації, контролем, вибором і прийняттям рішень.

На нашу думку, найбільш точним визначенням трансакційних витрат є трактування нобелівського лауреата О. Вільямсона – еквівалент тертя у механічних системах. Він вважає, що ідеальних механізмів не буває, а трансакційні витрати нагадують сили тертя, що гальмують економічні процеси і у ринкових, і в ієрархічних системах [1].

У бухгалтерському обліку та фінансовій звітності умовою визнання витрат є їх достовірна оцінка. У зв'язку з тим, що багато видів трансакційних витрат не можливо простежити, виникає складність їх виміру.

Науковці розглядають два підходи до можливості кількісної оцінки трансакційних витрат: ординалістський і кардиналістський.

Ординалістський підхід враховує трансакційні витрати, які явно відображаються в системі бухгалтерського обліку підприємства або в системі національних рахунків.

Кардиналістський підхід припускає отримання таких кількісних даних, які показують величину трансакційних витрат чи їх частку у валовому внутрішньому продукті, необхідну для укладання трансакції.

Проблема кількісної оцінки трансакційних витрат вперше досліджувалася Д. Нортом та Дж. Уоллісом у праці «Вимірювання трансакційного сектору в американській економіці в 1870–1970 роках» [2]. До нині ця робота залишається унікальною у своєму роді, не зважаючи на велику кількість літератури з трансакційних витрат.

Загальний обсяг трансакційних витрат складається з двох частин:

- послуги «трансакційного сектору»;
- трансакційні послуги, що надаються всередині «трансформаційного сектору».

При їх оцінці економісти виходять з величини фонду оплати праці невиконавчих працівників у галузях цього сектору. Кордон між двома секторами проводиться авторами приблизно, а не за якихось чітких критеріїв.

Серед українських економістів дослідженням проблем оцінки трансакційних витрат займався С. І. Архієреєв. Він трансакційні витрати ототожнює із витратами функціонування ринків, що не суперечить їх визначенню як витрат обміну прав власності [3].

Комплексне дослідження трансакційного сектору України представлені у праці М. В. Вергуненка [4]. Кількісно оцінити трансакційний сектор України він спробував на основі наявної статистичної інформації. Проте, інформаційна база для здійснення такої оцінки є недостатньою та не відповідає сучасним вимогам інституціональної теорії. Це не дає можливість сформулювати повну картину вітчизняного трансакційного сектору.

Вважаємо, що одним з наукових підходів до оцінки трансакційних витрат підприємства є їх оцінка через послуги державного та недержавного трансакційного сектора, так як підприємство користується послугами вказаного сектора та послугами, що пов'язані з підтримкою відповідного рівня життя, оплата яких супроводжується значними трансакційними витратами підприємства.

До таких послуг віднесемо:

- 1) Трансакційні послуги, послуги фірм державного та недержавного трансакційного сектора. До них належать такі групи

фірм як консалтингові та аудиторські фірми, страхові та банківські установи, юридичні установи.

2) Послуги, пов'язані з підтримкою відповідного рівня життя: витрати на освіту, науку, спорт, охорону здоров'я та інші.

3) Інші витрати підприємства, пов'язані з відрахуванням єдиного соціального внеску тощо.

Проводячи оцінку трансакційних витрат всередині підприємства доцільно брати до уваги систему укладання контрактів. Розглянемо два варіанти:

1) перший варіант передбачає розгляд мережі контрактів як деякої послідовності в рамках певної ієрархічної структури: між власником фірми і менеджментом, між менеджментом та лінійними і функціональними керівниками, між керівниками лінійних та функціональних підрозділів і робітниками. Структура трансакційних витрат змінюється в залежності від рівня, на якому розглядаються контракти. Чим вище рівень, тим більш значна частка витрат пов'язана з отриманням, обробкою та наданням інформації. Чим нижче цей рівень, тим вище частка витрат, пов'язаних з контролем виконання контракту з найму;

2) суть другого варіанту полягає в тому, що менеджмент підприємства безпосередньо укладає контракти з тими, хто саме бере участь у процесі трансформації ресурсів у продукт. В даному випадку трансакційні витрати репрезентують собою витрати, пов'язані з матеріальною мотивацією виробничого персоналу.

Звідси, трансакційні витрати внутрігосподарської взаємодії складається з явно виражених трансакційних витрат, пов'язаних з утриманням виробничого персоналу та персоналу трансакційного сектора підприємства, а також неявно виражених витрат–витрат опортуністичної поведінки.

Більшість науковців для оцінки трансакційних витрат використовує метод порівняльної статистики, для якого достатньо встановити результати підвищення або зниження трансакційних витрат. Таким чином, за межами уваги залишається питання про зміну загального рівня трансакційних витрат, що дозволяє пояснити властивості економічної системи в цілому.

Дані про розмір трансакційних витрат можна отримати шляхом анкетування, експертних оцінок з використанням існуючих методик, обліку офіційних витрат на проходження певних процедур, з інформації, що наведена у прайс-листах підприємств трансакційного сектору, що надають трансакційні послуги тощо.

Варто звернути увагу на такий метод оцінки трансакційних витрат, як крос-державні соціологічні дослідження рівня витрат за наступною методикою: починаючи з 2003 року Всесвітній банк у власному проєкті «Вести бізнес» (Doing Business) аналізував державні системи країн світу, включаючи майже всі пострадянські держави, за рядом критеріїв.

Згідно з рейтингом Doing Business-2020, який оприлюднили Світовий Банк та Міжнародна фінансова корпорація (IFC), Україна посіла 64 місце серед 190 країн світу. Порівняно з 2019 роком наша держава покращила свої показники в легкості ведення бізнесу на 7 позицій [5].

У Індексі економічної свободи 2019 Україна посіла 134 місце з 180 місць [6]. Порівняно з 2018 роком піднялася на 13 позицій, але все ж лишилася останньою в Європі. На думку експертів, в Україні широко поширена корупція, а закони функціонують погано.

Тому, одним із чинників, що обумовлює наявність величезних трансакційних витрат при веденні бізнесу в Україні, є високий рівень корупції та недосконалість судової системи. Для покращення ситуації, що склалася в Україні, є виявлення найбільш проблемних інститутів (джерел трансакційних витрат) для їх трансформації або заміни. Такий підхід буде більш переконливим при виділенні трансакційних витрат в якості об'єктів обліку та налагодженні системи такого обліку.

Список використаних джерел:

1. Мічені Нобелем: вертикальний інтегратор Олівер Вільямсон. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2010/04/2/231738/>
2. Кирієнко А. І., Іванова Н. Ю. Проблеми емпіричної оцінки трансакційних витрат. 28.05.2015. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6792/Kyriienko_Problemy_empirichnoi_otsinky%20.pdf

3. В.С. Литвиненко. Класифікація трансакційних витрат для цілей побудови системи бухгалтерського обліку. URL: <http://magazine.faaaf.org.ua/klasifikaciya-transakciynih-vitrat-dlya-ciley-pobudovi-sistemi-buhgalterskogo-obliku.html>

4. М.В. Вергуненко. Динаміка трансакційних витрат країни в процесі її регіональної інтеграції (на прикладі Європейського Союзу). 2009. URL: http://ir.nusta.edu.ua/jspui/bitstream/doc/74/1/044_IR.pdf

5. Doing Business-2020. За счет чего Украина поднялась в рейтинге на 64 строчки. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2019/10/24/652929/>

6. Рейтинг экономической свободы: Украина поднялась на 13 позиций, но осталась последней в Европе. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2020/03/27/658619/>

Король Є.Я.

студент;

Ярова В.В.

кандидат економічних наук, доцент,

Державний біотехнологічний університет, м. Харків

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ І ВАРІАЦІЙ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ В АГРАРНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Аналіз тенденцій і ступеня варіації виробництва сільськогосподарської продукції у динаміці за ряд років грає важливу роль у підвищенні ефективності аграрного виробництва, у своєчасному, оперативному прийнятті необхідних управлінських рішень. Це досягається з використанням статистичних методів, зокрема, рядів динаміки і варіаційної статистики. Визначення середнього рівня показника або за певний динамічний період по одному підприємству, або за сукупністю їх за один період ще не дає підстави для використання середньої величини для подальших розрахунків. Відповідно до теорії статистики, якісна і кількісна однорідність досліджуваної сукупності є однією з умов застосування будь-якого статистичного методу.

Мета дослідження полягає в аналізі тенденцій і ступеня варіації показників виробництва окремих видів продукції в аграрному підприємстві за допомогою базисних і ланцюгових темпів зростання,

вирівнювання динамічного ряду виробництва за рівнянням математичної функції (криволінійної, прямолінійної), відносних коефіцієнтів осциляції і варіації, показників середнього лінійного відхилення, дисперсії та середнього квадратичного відхилення. Необхідно отримати відповіді на такі питання: яка основна тенденція зміни досліджуваних показників, наскільки велика варіація значень валових зборів сільськогосподарських культур і які з них мають найвище або найменше коливання, які причини варіації, наскільки великий вплив окремих факторів на розмір варіації обсягів виробництва продукції рослинництва по господарству.

Основними методами, застосовуваними в даному дослідженні, стали метод статистичного спостереження, угруповання і зведення статистичних даних, рядів динаміки і варіаційний метод. Використовуючи дані форми № 50 с.-г. «Звіт про основні економічні показники сільськогосподарських підприємств» конкретного сільськогосподарського підприємства Харківської області була зібрана і узагальнена інформація про обсяги виробництва продукції рослинництва в натуральному вираженні (центнерах), яка стала основою для застосування методу показників варіаційної статистики.

Варіація характерна всім без винятку явищам природи і суспільства, крім законодавчо закріплених нормативних значень окремих соціальних ознак. Дослідження варіації в статистиці мають величезне значення, оскільки допомагають пізнати сутність досліджуваного явища.

Для вимірювання ступеня варіації застосовують різні показники, які ділять на дві групи: абсолютні і відносні. До абсолютних показників відносяться розмах варіації, середнє лінійне відхилення і середнє квадратичне відхилення. Дисперсія, коефіцієнт варіації і коефіцієнт осциляції відносять до відносних показників варіації. Відносні показники обчислюються як відношення абсолютних показників варіації до середнього арифметичного.

На матеріалах конкретного сільськогосподарського підприємства нами були зібрані і зведені обсяги виробництва окремих видів продукції рослинництва (зернові культури, соняшник, соя) за одинадцять років. За допомогою постійних цін 2016 року, затверджених Державною службою статистики України, була визначена вартість валової продукції сільського господарства в

цілому по підприємству. Цей показник є цінним для аналізу ефективності виробництва, оскільки у ньому усунуто вплив інфляції на вартість виробленої продукції.

У табл. 1 представлено результати розрахунку узагальнюючих показників динамічного ряду вартості валової продукції сільського господарства у постійних цінах 2016 року: середньорічний абсолютний приріст, відносний середньорічний темп зростання, відносний середньорічний темп приросту.

Таблиця 1

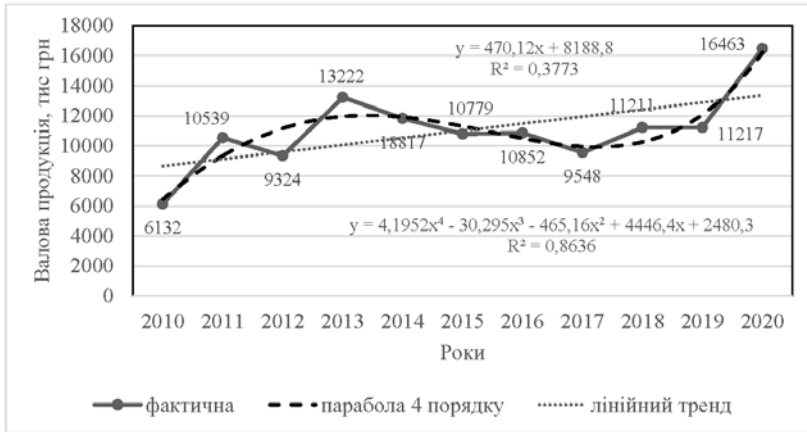
**Середньорічні показники динамічного ряду
валової продукції сільського господарства, 2010–2020 рр.**

Показник ряду динаміки, одиниця вимірювання	Формула для обчислення	Значення показника
Середньорічний абсолютний приріст, (+,-), тис грн.	$\bar{A} = \frac{y_n - y_0}{n - 1}$	1033,1
Середньорічний темп зростання, %	$\bar{T} = \sqrt[n-1]{\frac{y_n}{y_0}}$	110,4
Середньорічний темп приросту, (+,-) %	$\bar{T}_{np} = \bar{T} - 100\%$	+10,4

У 2020 р. у господарстві було вироблено валової продукції сільського господарства на суму 16463 тис грн. За одинадцять років вартість її зростає на 10331 ти. грн. або у 2,7 р. (базисний темп зростання – 268,5%). У середньому за рік на протязі досліджуваного періоду абсолютний приріст вартості валової продукції становить 1033,1 тис. грн., відносний темп приросту – 10,4%.

Для абстрагування від випадкового коливання рівнів продуктивності праці за тривалий динамічний період ми застосували аналітичне вирівнювання способом найменших квадратів, використовуючи рівняння прямої лінії і параболи четвертого порядку (рис. 1).

В результаті вирівнювання динамічного ряду валової продукції сільського господарства за 2010–2020 рр. отримали такі результати (рис. 1).

Рис. 1. Вирівнювання динамічного ряду валової продукції сільського господарства у постійних цінах, 2010–2020 рр.

Параметри прямої лінії свідчать, що на протязі досліджуваного динамічного періоду у середньому за рік обсяги виробництва продукції сільського господарства зростали на 470,12 тис. грн. Тенденцію зміни валової продукції краще відображає криволінійна функція Маємо значення коефіцієнта достовірності апроксимації: $R^2_{\text{параб}} = 0,8636 > R^2_{\text{прям}} = 0,3773$. Рівняння параболи 4-го порядку показує, що у 2009 р. вирівняний рівень вартості валової продукції становив 2480,3 тис грн. Згідно параметрів криволінійної функції маємо два період зростання досліджуваного показника: 2010–2013 рр. та 2018–2020 рр. З 2014 р. по 2017 р. відбувалося зменшення обсягів виробництва.

Наступні розрахунки показників варіаційної статистики дозволять дати відповідь на питання, за рахунок яких конкретно видів продукції відбувалися зміни у загальній вартості виробленої сільськогосподарської продукції.

У господарстві вирощують зернові (пшениця озима та яра, ячмінь ярий, гречка, просо, горох, кукурудза на зерно) та технічні культури (соняшник, соя). Нами були визначені відносні і абсолютні показники варіації обсягів виробництва основних видів продукції рослинництва за 2010–2020 рр. (табл. 2).

Таблиця 2

Показники варіації обсягів виробництва продукції рослинництва в аграрному підприємстві за 2010–2020 рр.

Вид продукції	Середнє значення, ц	Розмах варіації, ц	Коефіцієнт осциляції, %	Середнє квадратичне відхилення, ц	Показник варіації, %
	$\bar{x} = \frac{\sum x}{n}$	R	$p_x = \frac{R}{\bar{x}}$	σ	$V = \frac{\sigma}{\bar{x}} \cdot 100$
Пшениця озима	13153	13328	101,3	4154	31,6
Пшениця яра	1217	1533	126,0	663	54,5
Гречка	93	263	283,1	92	98,6
Ячмінь ярий	2563	4524	176,5	1622	63,3
Просо	168	1117	666,0	335	199,7
Горох	2226	2357	105,9	902	40,5
Кукурудза на зерно	4570	7895	172,8	2490	54,5
Соняшник	2763	7980	288,9	2525	91,4
Соя	790	1350	171,0	378	47,8

За останні 11 років у 2020 року на підприємстві було отримано найвищий показник виробництва зерна озимої пшениці – 17794 ц. Мінімальним валовий збір зерна був зібраний в 2010 р. – 4466 ц. Розмах варіації становить 13328 ц. Коефіцієнт осциляції показує, що розмах варіації на 1.3% перевищує середнє значення. Це невисокий рівень (при аналізі виробництва проса – 667%). Можна зробити висновок про незначну варіацію валового збору зерна озимої пшениці за 11 років, про що свідчить показник варіації 31,6%.

Більш високий ступінь коливання на підприємстві мають показники виробництва кукурудзи на зерно: розмах варіації – 7895 ц, коефіцієнт осциляції – 172,8%, коефіцієнт варіації – 54,5%.

Істотно менше стало вироблятися зерна ярого ячменю (порівняно з 2010 р. менше у 22 рази). Це зумовило досить високу варіацію валових зборів: розмах варіації – 4524 ц, коефіцієнт осциляції – 176,5%, показник варіації – 63,3%.

Можна припустити, що вирощування соняшнику стало стратегічно важливим для господарства, оскільки за 2010–2022 рр. виробництво його зросло з 1134 ц до 8925 ц, тобто майже у 8 разів. Обсяги виробництва насіння соняшнику мають найвищий ступінь варіації в порівнянні з іншими культурами.

Аналіз тенденцій зміни вартості валової продукції сільського господарства по аграрному підприємству в цілому і у розрізі її окремих видів за 2010–2020 рр. показав такі результати. Індекс фізичного обсягу продукції (268,5%) вказує на зростання вартості валової продукції сільського господарства за 11 років у 2,7 рази. У середньому за рік вона збільшувалася на 10,4%. Це відбулося за рахунок збільшення валових зборів озимої пшениці і насіння соняшнику. Адекватним середнім рівнем виробництва за 2010–2020 рр. характеризується тільки валовий збір озимої пшениці, по якому показник варіації становить 31,6%. По іншим культурах – ячмінь ярий, кукурудза на зерно, соняшник, – маємо високий ступінь коливання (коефіцієнти варіації змінюються від 54,5% до 91,4%).

Список використаних джерел:

1. Мостовий Г.І., Дегтяр А.О., Горкавий В.К., Ярова В.В. Теорія статистики : Навчальний посібник. Харків : Вид-во ХарПІ УАДУ «Магістр», 2002. 300 с.
3. Свалов Н.Н. Вариационная статистика. Москва : Видавництво «Лесная промышленность», 1983. С. 6–9.

Новіченко Л.С.

кандидат економічних наук, доцент,

Національна академія статистики, обліку та аудиту

АНАЛІЗ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: КОЛІЗІЇ ЗАКОНОДАВСТВА

Забезпечення реалізації мети діяльності суб'єкта господарювання безпосередньо залежить від оперативності та достовірності інформації про показники господарської діяльності та результати оцінки фінансового стану. Підвищення конкуренції та коливання ринкової кон'юнктури, посилення впливу ризиків та факторів внутрішнього і зовнішнього економічного середовища на фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання, актуалізують роль та значення аналізу господарської діяльності підприємства. Своєчасне обчислення основних аналітичних показників діяльності є інструментом виявлення негативних тенденцій в діяльності суб'єкта господарювання, оцінки рівня його ліквідності та здатності в подальшому функціонувати на безперервній основі. Завдяки проведенню аналізу господарської діяльності управлінський персонал здійснює оцінку поточного та стратегічного стану і розвитку підприємства, встановлює короткострокову та довгострокову платоспроможність, а також встановлення переліку та оцінки впливу факторів на підсумкові показники діяльності.

На сьогодні основними нормативними документами, що регулюють порядок здійснення аналізу господарської діяльності та оцінки фінансового стану підприємства є нижченаведені нормативні акти:

– Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств та організацій, затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій від 27.06.97 р. № 81;

– Методика аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 14.02.2006 № 170;

– Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 26.01.2001 № 49/121;

– Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 р. № 14;

– Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств, затверджені Центральною спілкою споживчих товариств України від 28.07.2006 р.;

– Методичні рекомендації застосування критеріїв визначення ефективності управління об'єктами державної власності, затверджені наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 15.03.2013 р. № 253.

Аналіз змісту нормативних документів з питань організації та проведення аналізу господарської діяльності, засвідчує наявність положень та методичних рекомендацій, спрямованих на галузеву специфіку функціонування суб'єктів господарювання. До тепер відсутній єдиний універсальний законодавчий документ, який би врегулював організаційно-методичні питання проведення аналізу господарської діяльності для всіх суб'єктів господарювання. Крім того, затверджені нормативні документи, містять перелік ключових аналітичних показників, які варто розраховувати для аналізу фінансового стану підприємства з урахуванням його галузевої специфіки діяльності. Всі вищеперераховані нормативні документи містять пояснення та порядок розрахунку показників оцінки фінансово-господарської діяльності підприємства, а також економічно доцільне значення кожного показника.

«При застосуванні на практиці нормативних документів з питань оцінки фінансового стану виявляється ряд їх недоліків. Так, Методики проведення аналізу фінансово-господарського стану та інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств, затверджені Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій, окремі методичні рекомендації НБУ та ДПАУ визначають порядок обчислення показників на основі форм річної звітності, що склалися підприємствами до впровадження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. При цьому обчислені значення показників порівнюються із критичними, які визначалися на основі закордонної статистики і не є адаптованими до сучасних вітчизняних умов господарювання» [1, с. 124]. Тобто, на сьогодні

існує нагальна потреба у розробці системи нормативних значень коефіцієнтів, які обчислюються при проведенні фінансового аналізу з урахуванням реалій та специфіки функціонування суб'єктів господарювання в умовах вітчизняної економіки.

Для усунення зазначених недоліків О.С. Кривоконь пропонує розробити «проект Закон України «Про фінансовий аналіз в Україні», який має визначати правові засади регулювання, організації та проведення фінансового аналізу в Україні. В загальних положеннях повинні розглядатись значення основних термінів. Текст проекту закону повинен містити наступні елементи: мета фінансового аналізу; основні принципи фінансового аналізу; порядок державного регулювання фінансового аналізу; організація фінансового аналізу на підприємстві; опис загальної методики проведення фінансового аналізу; прикінцеві положення» [2, с. 289].

Слід зазначити, що одним із недоліків чинного законодавчого регулювання аналізу господарської діяльності є також те, що жоден нормативний документ не містить методичних роз'яснень та рекомендацій щодо порядку організації та внутрішньої регламентації аналітичної роботи на підприємстві. Відсутність повного та систематизованого нормативного забезпечення здійснення аналізу господарської діяльності підприємства, оцінки його фінансового стану призводить до неможливості стандартизації та опрацювання єдиного методичного підходу до організації та проведення аналізу діяльності підприємства незалежно від його розміру, організаційно-правової форми, форми власності тощо. Одним із напрямів усунення колізій в законодавчому регулюванні аналізу господарської діяльності є детальне опрацювання змісту, систематизація ключових положень та прийняття на загальнодержавному рівні закону про організаційно-методичні положення здійснення аналізу господарської діяльності в Україні.

Список використаних джерел:

1. Акопян А.А., Шмалюк Л.І. Основні проблеми оцінки фінансового стану підприємства. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2010. № 25. С. 123–128.

2. Кривоконь О.С. Щодо регулювання фінансового аналізу в Україні. URL: <http://repository.vsau.org/getfile.php/1753.pdf>

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

Криванич Ю.С.

студентка,

Університет митної справи та фінансів

СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ. РОЛЬ ГРОШЕЙ В УПРАВЛІННІ

Гроші – це одна з найважливіших складових економічної системи та вагомий здобуток суспільства. Вони є необхідною умовою для функціонування економіки, оскільки саме гроші можуть привести в рух фінансовий механізм, здатний забезпечити розвиток виробничих сил. До того ж, гроші є важливим фактором прийняття управлінських рішень, адже саме правильний підхід до грошової системи є запорукою отримання прибутку та розвитку економічної діяльності.

Гроші є дивовижним та суттєвим винаходом людства, що змінив уявлення про торгівельні відносини. Історія цієї економічної категорії починається з товарних грошей. Предмети, що виступали в якості товарних грошей варіювалися відповідно до місця проживання людей [1]. Однак справжній переворот у створенні грошей стався, коли люди навчилися видобувати та почали використовувати дорогоцінні метали – олово, мідь, золото, срібло. Спочатку люди використовували гроші як шматочки металів, потім почали вводити певні стандарти ваги для цих шматочків, а з часом стали надавати їм певну форму, аби було легше дотримуватися стандартів та полегшити підрахунок і обмін [2, с. 65–66]. Відставання видобутку коштовних металів від зростаючих потреб у засобах обігу і дороговизна металевого обігу зумовили появу паперових грошей. Поряд із готівковими паперовими грошима та монетами почали широко застосовуватися і кредитні (банківські) гроші. Загалом, гроші – це не лише загально визнаний засіб обміну, а й носій історії виробничих відносин людства, що постійно розвивається.

Найбільш обговорюваним і досліджуваним в теорії грошей є питання про функції грошей, тому що вони є провідною частиною економічної системи людства. Грошові функції розглядаються як «певне призначення грошей щодо обслуговування руху цінності в процесі відтворення» [3, с. 147]. Грошова теорія виділяє наступні функції грошей:

- міра вартості;
- засіб обігу;
- засіб платежу;
- засіб нагромадження;
- світові гроші.

Гроші як міра вартості – функція, за якою гроші виражають і вимірюють вартість товарів, формуючи їх ціну. Вартість кожного товару або послуги вимірюється кількістю грошових одиниць, на які вони можуть бути обмінені, тобто ціною [4].

Функція грошей як засобу обігу виконується грошима миттєво, і передбачає їх використання як посередників у обміні товарами між виробником та споживачем, що забезпечує обіг товарів. Із функції міри вартості та засобу обігу випливають інші функції грошей, а це означає, що всі виконувані грошима функції знаходяться у тісному взаємозв'язку.

Визначення функції грошей як засобу платежу означає їх використання для погашення боргових зобов'язань грошового характеру між суб'єктами економічних відносин. Дана функція тісно пов'язана з попередньою: коли мова йде про грошовий оборот, то найчастіше мається на увазі функціонування грошей і як засобу обігу, і як засобу платежу [3, с. 148].

Засіб нагромадження. Ознаками цієї функції є здатність грошей бути засобом збереження вартості, виходячи зі сфери обігу, втіленням суспільної форми багатства [5, с. 9]. Наприклад, якщо товаровиробник, який продав свій товар протягом довгого часу не купує інший, то гроші, що вилучені з обігу, виконують функцію заощадження, накопичення.

Функція світових грошей спостерігається у міжнародній торгівлі – гроші обслуговують рух цінності в міжнародному економічному обороті і забезпечують реалізацію взаємовідносин між країнами.

У теорії та практиці управління існує значна кількість концепцій, які передбачають прийняття управлінських рішень. Для багатьох підприємств характерною є орієнтація на фінансові показники як критерії досягнення стратегічних та оперативних цілей.

Нестабільні ринкові умови, невизначеність зовнішнього середовища, внутрішні протиріччя, які існують у господарській системі, призводять до того, що підприємства втрачають стійкі ринкові позиції та знижують прибутковість. Результатом цього є унеможливлення отримання очікуваного рівня доходу [6, с. 367]. Значна роль тут має бути відведена фінансовому управлінню на підприємстві та вибору системи критеріїв, на підставі яких здійснюватиметься це управління.

Банківська система є найважливішою сферою національного господарства будь-якої розвиненої держави. Досвід зарубіжних країн і України показує, що будь-які кризові явища є причиною складного процесу пристосування банківських систем до нових макроекономічних умов, і ступінь впливу залежить від багатьох чинників. Спад виробництва, погіршення платоспроможності підприємств-позичальників – традиційні причини банківських криз.

Наразі однією з нагальних проблем всього світу є пандемія COVID-19. Зрозуміло, що така ситуація не могла не вплинути на економічний стан країн, в тому числі – на фінансову сферу. Поширення вірусу спричинило впровадження карантину в інших країнах, що змусило людей змінити деякі свої звички щодо використання готівкових грошей. З метою захистити себе від зараження вірусом, люди почали надавати перевагу безготівковим розрахункам.

Федеральний резерв США почав змінювати способи поводження з долларом США. В якості «заходів безпеки» було збільшено мінімальний період збереження векселів, що поступають з Азії та Європи до США до 10-денного мінімуму. Стосовно Національного банку України, всі отримані від банків купюри були поміщені до окремого сховища на період не менше 14 днів [7].

Загалом, банківські доходи характеризувались збільшенням резервів у великих інвестиційних банках, що є показником того, що

банки очікують можливі втрати. В даній ситуації переважна кількість коштів країн спрямована на боротьбу з епідемією.

Отже, гроші є важливою економічною категорією для країн і керівництво робить все можливе, аби запобігти негативних явищ під час кризової ситуації та після неї. А також, гроші є тим елементом, що може підтримувати благоустрій і здоров'я населення, тому керівники країн готові виділити необхідну кількість коштів для досягнення цієї мети.

Список використаних джерел:

1. Дмитренко В. В., Відейко М. Ю. Історія грошей / В. В. Дмитренко, М. Ю. Відейко. – 2019. – 114 с.
2. Петруня Ю.Е., Задоя А.А. Основы экономической теории: Учеб. пособие / Ю.Е. Петруня, А.А. Задоя. – 4-е изд., перераб. и доп. – К.: Знання, 2008. – 420 с.
3. Мостовенко Н. А., Коробчук Т. І. Функції та властивості віртуальної валюти з позиції теорії грошей / Н. А. Мостовенко, Т. І. Коробчук // Економічні науки. Серія: Облік і фінанси. – 2017. – Вип. 14. – С. 144–151. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2017_14_18
4. Функції грошей та їх еволюція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/12281128/finansii/funktsiyi_groshey_evolyutsiya
5. Говорушко Т. А., Ситник І. П. Функції і роль грошей у сучасній економіці / Т. А. Говорушко, І. П. Ситник // Формування ринкових відносин в Україні. – 2012.- № 9. – С. 7–11. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/frvu_2012_9_4
6. Сокиринська І. Г. Грошовий потік як важливий чинник прийняття управлінських рішень / І. Г. Сокиринська // Бізнес Інформ. – 2015. – № 10. – С. 366–372. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_10_60
7. Oosterveld B. The pandemic's next stop: The financial system [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/the-pandemics-next-stop-the-financial-system/>

ФІНАНСИ ТА ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА

Мельниченко О.В.

*доктор економічних наук, професор,
Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького*

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В БОРОТЬБІ З ТІНЬОВОЮ ЕКОНОМІКОЮ

Боротьба з тіньовою економікою, з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, є одним з ключових завдань сучасних досліджень та державних і міжнародних стратегій по всьому світу. Часом на державному рівні окремих країн вони носять декларативний характер, однак, на міжнародному рівні, у світовому масштабі цей напрям відіграє велике значення для досягнення справедливості та безпеки, оскільки доходи, отримані злочинним шляхом, нерозривно пов'язані з фінансуванням тероризму та фінансуванням розповсюдження зброї масового знищення. На першій лінії цієї боротьби перебувають фінансові установи, через які проходять основні фінансові потоки в світі й саме правилам роботи з клієнтами в цих установах, як правило, присвячені дослідження та нормативні документи у вказаній сфері. Разом з тим зародження нелегальних доходів і всі наслідки відбувається як раз на рівні підприємств, які шляхом пошуку прогалин в системі оподаткування, контролю продовжують знаходити можливості легалізувати доходи, отримані злочинним шляхом. Це також відбувається й через використання корупції, людських помилок – словом людського фактору у прийнятті рішень щодо виявлення під час контролю господарської діяльності підприємств зловживань, помилок чи прямих порушень законодавства у сфері регулювання діяльності.

Інструментом, який би міг забезпечити обробку усієї сукупності відомостей, відслідковувати усі зміни в суттєвій та важливій, а також у несуттєвій та неважливій (яка, однак, також має вплив на об'єкт

аналізу) інформації щодо господарської діяльності з метою виявлення аномалій, порушень, зловживань й помилок, є штучний інтелект. Він не має графіку роботи чи інших обмежень у часі праці, тому співставлення та аналіз інформації може здійснювати цілодобово, а швидкість обробки даних визначається обчислювальною потужністю інформаційних систем, на базі яких він функціонує, і є стабільно високою. При цьому завдання штучний інтелект готовий виконувати non-stop в режимі реального часу до відповідної команди про припинення.

Масштаби проблеми, які могли б бути вирішені завдяки беззаперечному дотриманню законодавства у сфері оподаткування, через належний, об'єктивний, неупереджений та всебічний контроль, що може забезпечити ШІ, можна виміряти конкретними цифрами. Так, у США рівень тіньової економіки оцінюється на рівні 5,4% ВВП, у Канаді – 9,8%, у Греції – 21,5%, в Україні – 30%. При цьому ВВП України складає лише 0,57% від ВВП, наприклад, Сполучених Штатів Америки. При цьому рівень тіньової економіки США в 10 разів більше, ніж сума ВВП України в цілому. Тобто в світовому масштабі поза системою оподаткування перебувають мільйони мільйонів доларів. Саме ШІ може назавжди вирішити цю проблему завдяки не декларативному й теоретичному, а реальному й практичному *об'єктивному, неупередженому та всебічному* контролю за господарською діяльністю підприємств.

Тому питання розробки концепції використання штучного інтелекту в системі контролю господарської діяльності є актуальним і навіть перспективним через недостатні напрацювання у цій сфері та вигоди й результати, які зможе принести для світової економіки належний контроль за господарською діяльністю підприємств.

Розробка такої концепції та її практична реалізація дозволять вже на перших етапах вивести практично усі підприємства на абсолютно правовий рівень діяльності, що дозволить не лише заощадити кошти, а й отримувати їх у вигляді правильно нарахованих податків та зборів, а також належного, відповідно до законодавства, їх використання, оскільки контроль з боку ШІ може і має здійснюватися на підприємствах як приватного так і державного сектору, в організаціях, що фінансуються з державного бюджету тощо.

Список використаних джерел:

1. Мельниченко О.В. (2020). Засади використання штучного інтелекту в контролі підприємств. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, 1, 100-108. DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2020-1-100-108>
2. Drozd, W., Miskiewicz, R., Pokrzywniak, J., & Elzanowski, F. (2019). Urban Electromobility in the Context of Industry 4.0. Torun: Wydawnictwo Adam Marszalek.
3. Drozd, W., Marszalek-Kawa, J., Miskiewicz, R., & Szczepanska-Waszczyna, K. (2020). *Digital Economy in the Comporary World*. Torun: Wydawnictwo Adam Marszalek.
4. Dzwigol, H. (2019). The Concept of the System Approach of the Enterprise Restructuring Process. *Virtual Economics*, 2(4), 46-70. DOI: [https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.04\(3\)](https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.04(3))
5. Dźwigoł, H. (2019). Research Methods and Techniques in New Management Trends: Research Results. *Virtual Economics*, 2(1), 31-48. DOI: [https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.01\(2\)](https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.01(2))
6. Dzwigol, H. (2020). Innovation in Marketing Research: Quantitative and Qualitative Analysis. *Marketing and Management of Innovations*, 1, 128-135. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2020.1-10>
7. Dzwigol, H. (2020). Methodological and Empirical Platform of Triangulation in Strategic Management. *Academy of Strategic Management Journal*, 19(4), 1-8
8. Kwilinski, A., Vyshnevskiy, O., & Dzwigol, H. (2020). Digitalization of the EU Economies and People at Risk of Poverty or Social Exclusion. *Journal of Risk and Financial Management*, 13(7), 142. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm13070142>
9. Melnychenko, O. (2020). Is Artificial Intelligence Ready to Assess an Enterprise's Financial Security? *Journal of Risk and Financial Management*, 13(9), 191. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm13090191>
10. Melnychenko, O. (2019). Application of artificial intelligence in control systems of economic activity. *Virtual Economics*, 2(3), 30-40. DOI: [https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.03\(3\)](https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.03(3))
11. Melnychenko O., Hartinger R. (2017). Role of blockchain technology in accounting and auditing. *European Cooperation*, 9(28), 27–34.
12. Miskiewicz, R. (2017a). Knowledge in the Process of Enterprise Acquisition. *Progress in Economic Sciences*, 4, 415-432. DOI: <https://doi.org/10.14595/PES/04/029>
13. Miskiewicz, R. (2017b). *Knowledge Transfer in Merger and Acquisition Processes in the Metallurgical Industry*. Warsaw : PWN.
14. Miśkiewicz, R. (2018). *The Importance of Knowledge Transfer on the Energy Market. Polityka Energetyczna*, 21(2), 49-62. DOI: <http://dx.doi.org/10.24425%2F122774>
15. Miśkiewicz, R. (2019). Challenges Facing Management Practice in the Light of Industry 4.0: The Example of Poland. *Virtual Economics*, 2(2), 37-47. DOI: [https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.02\(2\)](https://doi.org/10.34021/ve.2019.02.02(2))
16. Miśkiewicz, R., & Wolniak, R. (2020). Practical Application of the Industry 4.0 Concept in a Steel Company. *Sustainability*, 12(14), 5776. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12145776>

Фенюк Я.К.

аспірант,

*Національна академія державного управління
при Президентові України*

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОЛІТИКИ ДЕОФШОРИЗАЦІЇ

На межі XX–XXI століть у світовій економіці розгорнулася гостра конкуренція між державами в сфері податкових та інших пільг, наданих для залучення капіталовкладень з інших країн. Хвиля різного роду податкових пільг, зафіксованих національними законодавствами, одержала назву «податкова революція». Такі режими преференційного оподаткування вносять негативний аспект у міжнародні економічні відносини, в основному, за рахунок наступних наслідків: 1) викривлення орієнтації міжнародних фінансових і інвестиційних потоків, підрив інтегрованості і системності розбудови національних податкових систем; 2) створення додаткових можливостей у сфері недотримання національного законодавств платниками податків, без правових наслідків; 3) необхідність перегляду іншими країнами прийнятного рівня податкових ставок, видів податків і рівня суспільних витрат; 4) зрушення в бік менш мобільних об'єктів оподаткування; 5) збільшення адміністративних витрат для податкових органів і податкового тягаря для рядових платників податків [1]. Теоретичне обґрунтування використання офшорних фінансових центрів базується на теорії міжнародного руху капіталу, що пояснює вигоди для інвестора від такої діяльності.

Процес формування офшорних юрисдикцій і боротьба за потоки капіталів між країнами призвели до аномальних ситуацій в деяких країнах світу, що майже відмовились від виконання податково-фіскальної функції і таким чином, створили сприятливі умови для залучення і накопичення значних коштів нерезидентів з різних країн світу. Загалом, під *офшорною юрисдикцією*, мається на увазі, така юрисдикція, де для суб'єктів економічної діяльності, зареєстрованих на її території, але здійснюючи свої комерційні операції та формуючи

прибуток за межами території реєстрації, діють спеціальні правила, економічно більш вигідні, ніж для компаній, які зареєстровані та проводять свою діяльність на території даної юрисдикції.

Розвиток, і дуже стрімке та широке розповсюдження офшорного бізнесу, не могло unikнути та залишити байдужими уряди країн, з яких мігрують капітали в зони з привабливішими умовами. Враховуючи, покладену на державу функцію політичного та економічного регулятора, воно має можливість впливати на потоки капіталу, в тому числі сприяти перерозподілу цих потоків на свій розсуд у межах своїх прав та зобов'язань для ефективного управління економічними процесами. Офшори не сприяють ефективному виконанню державою своїх функцій, оскільки офшорні інвестори: не сплачують податки до бюджету в повному обсязі; уникають статистичного обліку; розробляють складні фінансові схеми, які складно контролювати; виводять фінансові кошти з економіки держави, що могли б бути перерозподілені інакшим шляхом. В зв'язку з такими об'єктивними фактами, офшорна діяльність не схвалюється національними та наднаціональними органами. Вона наносить як прямий, так і опосередкований збиток для бюджету країн. Крім цього, викривлення структури економіки не дозволяє раціонально нею управляти, статистика та аналітика є базою, від них прямо залежить інформація, що формується для прогнозів, бюджетування, заходів грошово-кредитної, фінансової політики та інше. Тому, в цих країнах розпочали впроваджувати та застосувати заходи з деофшоризації: прийняття спеціальних антиофшорних законодавчих актів, посилення контролю за транскордонними операціями, високі штрафні санкції та загалом створення умов для зниження привабливості до офшорних юрисдикцій. Основними національними органами регулювання та контролю руху капіталів є центральні банки, органи фінансового моніторингу, податкові управління (фінансова поліція) та профільні відомства чи організації.

Ігнорування, в певній мірі, офшорними зонами загальноновизначених правил сумлінної конкуренції, робить актуальним завдання необхідності впливу на них в регулюванні проблем втечі капіталу як на рівні урядів, так і міжнародних фінансових структур. В першу чергу, йдеться мова, про впорядкування контролю за діяльністю

офшорних зон. Крім цього, офшорні юрисдикції представляють і кримінальну небезпеку, оскільки відсутність вимог щодо розкриття інформації та надання звітності, приваблює осіб, що переслідують незаконні цілі, пов'язані з ухиленням від податків та відмиванням доходів, отриманих незаконним шляхом, користуватися їхніми послугами.

Ключовим результативним механізмом в сфері регулювання офшорної діяльності є міжнародне співробітництво. Лише за умови координації та кооперації на наднаціональному рівні можливе досягнення певних позитивних наслідків та реформ у проведенні політики деофшоризації. Односторонні спроби країн захистити свої податкові бази, з одного боку створювали зайвий адміністративний тягар для бізнесу, а з другого – стимулювали інші країни створювати нові можливості для ухилення від оподаткування, саме тому держави почали укладати двосторонні/ багатосторонні угоди з конкретними умовами і об'єднувати зусилля. Глобальне регулювання офшорного бізнесу та основні напрямки політики протидії офшоризації задають міжнародні організації, що працюють в цій сфері: Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), зосереджує свою діяльність на боротьбі з недобросовісною податковою конкуренцією; Міжнародна група розробки фінансових заходів по боротьбі з відмиванням коштів (Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF) (ФАТФ), націлена на боротьбу з фінансовими потоками, що отримані незаконним шляхом, капіталів від здійснення кримінальної діяльності; Міжнародний валютний Фонд (МВФ), створений з метою сприяння міжнародному монетарному співробітництву, валютній стабільності, пришвидшенню економічного зростання та високого рівня зайнятості, а також надання тимчасової фінансової допомоги країнам при дефіциті платіжного балансу; Рада з фінансової стабільності, діяльність якої пов'язана зі стабільністю глобальної фінансової системи та інші міжнародні неурядові організації.

Зазначається, що існування та функціонування офшорних юрисдикцій знаходиться в правовому міжнародному полі, тому однозначно звинуватити та притягнути до відповідальності їх неможливо. Як наслідок, міжнародні організації, враховуючи суверенітет країн, не мають права нав'язувати їм свої умови та

диктувати вимоги, тому обмежуються наданням рекомендацій всім країнам-учасникам. Додатково, визначенням законодавчих норм та стандартів для кожної окремої держави, невідповідність яким, призводить до зміни довіри та статусу країни на світовому ринку.

В цілому, сьогодні діють такі основні механізми міжнародної боротьби з офшорними зонами, як складання «списків» офшорних зон; обмін податковою інформацією, який знаходив різні форми і зараз перетворився на загальний стандарт автоматичного обміну інформацією, Common Reporting Standards (CRS); ведення положень та стандартів до внутрішнього законодавства країн, що перешкоджають отриманню вигод від здійснення офшорної діяльності; посилення вимог до банків щодо збору інформації про своїх клієнтів, кінцевих бенефіціарів за принципом «know your client» (треба знати свого клієнта); розкриття фізичними особами-резидентами своєї участі в іноземних компаніях, які вони контролюють (КІК – контрольована іноземна компанія) та відповідне звітування; контроль за трансфертним ціноутворенням. Зосереджуючи увагу, що специфіка регулювання даної сфери лежить в міжнародній площині і прямо залежить від наднаціональної кооперації та співробітництва, то на сьогодні основоположним документом в проведенні антиофшорної політики міжнародного статусу є План дій BEPS («Base Erosion and Profit Shifting»), затверджений ОЕСР у 2013 році, що передбачає впровадження країнами переліку заходів щодо протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку [4].

Але, крім того, що посилюється контроль за офшорними компаніями та створюються умови в котрих стає складнішим вести бізнес, багато держав йдуть на поступки своїм податковим резидентам для повернення капіталів в свій бюджет.

Є очевидним факт, що проблема має дуже неоднозначний характер, оцінка такого явища, як офшоризація, залежить від конкретних інтересів різних груп бізнесу. Загалом, підсумовуючи, можна виділити певні наслідки посилення національного та міжнародного регулювання офшорної діяльності: зниження рівня банківської таємниці; розширення можливостей доступу органів влади до інформації щодо реальних власників офшорних

інструментів; розширення міжнародного обміну інформацією в частині оподаткування; значне обмеження офшорної банківської діяльності; зміни структури офшорного бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Батрименко В.В. Вплив транснаціональних банківських груп на офшоризацію міжнародної інвестиційної діяльності в економіці України // Київ. ун-т ринк. Відносин. – 2012. – № 9. – С. 62–67.
2. Яцук С.П. Напрями трансформації національних податкових систем в процесі створення світової інфраструктури податкового регулювання. – Київ, 2015. – № 17. – С. 74–78.
3. Gabriel Zucman. Global Wealth Inequality, *Annual Review of Economics*. 2019. Vol. 11: 109–38. DOI: 10.1146/ANNUREV-ECONOMICS-080218-025852 URL: <https://gabriel-zucman.eu/files/Zucman2019.pdf>
4. Action plan on base erosion and profit shifting // OECD. 2013. – URL: <https://www.oecd.org/ctp/BEPSActionPlan.pdf>

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

Петрусенко К.В., Соболєва М.В.

студенти;

Рудянова Т.М.

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
Університет митної справи та фінансів*

АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ФІРМИ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕКОНОМЕТРИЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Економетрична модель виступає як функція або система функцій, що описує зв'язок між вхідними та результативними показниками економічної системи за допомогою методів математичної статистики [1]. Актуальність застосування економетричних моделей полягає в тому, що вони можуть використовуватися для аналізу економічних і соціально-економічних показників, що характеризують відповідну економічну систему, для прогнозування їх подальшої зміни або для імітації можливих сценаріїв соціально-економічного розвитку досліджуваної системи за умови, що деякі показники можна змінювати цілеспрямовано. На мікрорівні (сім'я, підприємство, фірма) економетричні дослідження передбачають наукове обґрунтування управлінських рішень, що приймаються на підприємствах різних форм власності й мають ураховувати постійний вплив зовнішнього середовища [2, с. 6]. Найпоширенішим підходом до визначення найдоцільнішої комбінації виробничих ресурсів у виробничому процесі для отримання максимального прибутку є методологія побудови та верифікації виробничих функцій, які є класичним прикладом економетричного моделювання [3, с. 178]. Найпоширенішою в класі виробничих функцій є функція Кобба-Дугласа.

Розглянемо на прикладі фірми «Геркулес» методику знаходження виробничої функції і аналіз з її допомогою деяких основних економічних показників. Фірма «Геркулес» випускає такі групи продуктів харчування, як заморожені напівфабрикати, морозиво, молочна продукція.

На підставі статистичних даних про випуск продукції Y , затрат виробничих фондів K , затрат праці L за десять останніх років побудована виробнича функція Кобба-Дугласа має вигляд $Y = a_0 L^{a_1} K^{a_2}$. Щоб використовувати метод найменших квадратів, який використовують для лінійних залежностей, прологарифмуємо її і перейдемо до лінійної функції $Y = \ln \ln a_0 + a_1 \ln \ln L + a_2 \ln \ln K$. Введемо позначення $A_0 = \ln \ln a_0$, $A_1 = \ln \ln a_1$, $A_2 = \ln \ln a_2$, $Z = \ln \ln Y$, $X_1 = \ln \ln L$, $X_2 = \ln \ln K$. У нових позначеннях функція має вигляд: $Z = A_0 + A_1 X_1 + A_2 X_2$. За допомогою надбудови «Аналіз даних» табличного процесора Excel знайдені параметри моделі, з урахуванням введених позначень одержимо наступну модель $\ln \ln Y = -15,450 + 6,086 \ln \ln L + 0,634 \ln \ln K$. Потенціюванням отримуємо функцію Кобба-Дугласа:

$$Y = 1,954L^{6,086}K^{0,634}.$$

Для проведення економічного аналізу розрахуємо основні характеристики функції Кобба-Дугласа для фірми «Геркулес»:

Середня продуктивність праці дорівнює

$$\mu_1 = \frac{Y}{L} = \frac{a_0 L^{a_1} K^{a_2}}{L} = \frac{a_0 K^{a_2}}{L^{1-a_1}} = \frac{-15,450K^{0,634}}{L^{-5,086}}.$$

Отже, зі збільшенням витрат праці L (при незмінних витратах виробничих фондів K) середня продуктивність праці знижується. Навпаки, збільшення витрат виробничих фондів K (при незмінних витратах праці L) веде до зростання середньої продуктивності праці. Цей факт повністю відповідає логіці економічного аналізу зростання продуктивності праці.

Середня фондівдача дорівнює $\mu_2 = \frac{Y}{K} = \frac{-15,450L^{6,086}}{K^{0,366}}$. З отриманої формули випливає, що зі збільшенням витрат виробничих фондів K (при незмінних витратах праці L) середня фондівдача знижується. Збільшення ж витрат праці (при незмінних витратах виробничих фондів) веде до зростання середньої фондівдачі.

Гранична продуктивність праці: $v_1 = \frac{\partial Y}{\partial L} = \frac{-94,029K^{0,634}}{L^{-5,086}}$. З вищенаведеної формули випливає, що зі збільшенням витрат праці (при незмінних витратах виробничих фондів) гранична продуктивність праці знижується. Навпаки, збільшення витрат виробничих фондів (при незмінних витратах праці) веде до зростання граничної продуктивності праці.

Гранична фондівіддача: $v_2 = \frac{\partial Y}{\partial K} = \frac{-9,795L^{6,086}}{K^{0,366}}$. Таким чином, із збільшенням витрат виробничих фондів (при незмінних витратах праці) гранична фондівіддача знижується. Збільшення ж витрат праці (при незмінних витратах виробничих фондів) веде до зростання граничної фондівіддачі. Одночасна зміна обох змінних може призводити до різних результатів.

Еластичність випуску продукції за витратами праці: $E_L = 6,086$. Можна бачити, що при збільшенні витрат праці L на 1% випуск продукції Y гранично збільшується на 6,086%.

Еластичність випуску продукції по еластичним фондам: $E_K = 0,634$. Цей показник вказує на те, що при збільшенні виробничих фондів K на 1% випуск продукції гранично збільшується на 0,634%.

Потреба в ресурсах праці L становить

$$L = \left(\frac{Y}{a_0 K^{a_2}} \right)^{\frac{1}{a_1}} = -0,639 \frac{Y^{0,164}}{K^{0,104}}$$

Потреба у виробничих фондах K становить

$$K = \left(\frac{Y}{a_0 L^{a_1}} \right)^{\frac{1}{a_2}} = -0,013 \frac{Y^{1,577}}{L^{9,599}}$$

Виробнича функція дозволяє досліджувати питання співвідношення, заміщення та взаємодії ресурсів. Зокрема, на основі співвідношення K/L визначається важливий економічний показник – фондоозброєність праці:

$$\frac{K}{L} = \frac{\left(\frac{Y}{a_0 L^{a_1}} \right)^{\frac{1}{a_2}}}{L} = \left(\frac{1}{a_0} \right)^{\frac{1}{a_2}} \frac{1}{L^{\frac{a_1}{a_2} + 1}} \cdot \frac{K}{L} = -0,013 \frac{Y^{1,577}}{L^{10,599}}$$

Взаємодіючи в рамках виробничої функції ресурси L і K можуть заміщати один одного. Гранична норма заміщення затрат праці L виробничими фондами K дорівнює $h = \frac{dK}{dL} = -\frac{a_1 K}{a_2 L}$. $h = -9,599 \frac{K}{L}$.

Вплив співвідношення обсягів ресурсів на граничну норму заміщення h знаходить своє вираження у показнику еластичності заміщення ресурсів. Цей показник визначається як відношення відносних збільшень фондоозброєності праці та граничної норми заміщення ресурсів

$$\omega = \frac{h}{\frac{K}{L}} \frac{d\left(\frac{K}{L}\right)}{dh} = -\frac{a_2}{a_1} \left(-\frac{a_1}{a_2}\right) = 1.$$

Розглянемо поведінку функції Кобба-Дугласа при зміні масштабу виробництва. Нехай витрати кожного ресурсу збільшаться в L разів. Тоді нове значення виробничої функції $Y = a_0 L^{a_1} K^{a_2}$ дорівнює $Y^* = a_0 (\lambda L)^{a_1} (\lambda K)^{a_2} = \lambda^{a_1+a_2} Y$. Якщо $a_1 + a_2 = 1$, то рівень ефективності ресурсів не залежить від масштабу виробництва. Якщо $a_1 + a_2 < 1$, то з розширенням масштабів виробництва середні витрати ресурсів у розрахунку на одиницю продукції зменшуються, а якщо $a_1 + a_2 > 1$, – збільшуються. В останньому випадку мається на увазі інтенсивний розвиток виробництва.

Таким чином, функція Кобба-Дугласа дає можливість аналізувати виробничу діяльність фірми і на підставі аналізу давати рекомендації щодо удосконалення управління фірмою.

Список використаних джерел:

1. Лугінін О.Є. Економетрія : навч. пос. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 278 с.
2. Лещинський О.Л., Рязанцева В.В., Юнькова О.О. Економетрія : навч. посіб. для вищ. навч. закл. 2-ге вид., стереотип. Київ : ДП Вид. дім «Персонал», 2008. 208 с.
3. Юрчук Н.П. Теоретичні аспекти економетричного моделювання виробничої діяльності підприємств. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. № 13(4). С. 177–179.

Слободяник О.О.

*викладач вищої категорії, викладач-методист,
Запорізький коледж радіоелектроніки
НУ «Запорізька політехніка»*

Чижевська Т.В.

*кандидат фізико-математичних наук, доцент,
ДВНЗ «Запорізький національний університет»*

КОГНІТИВНЕ МОДЕЛЮВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК РОСЛИННИЦТВА В УКРАЇНІ

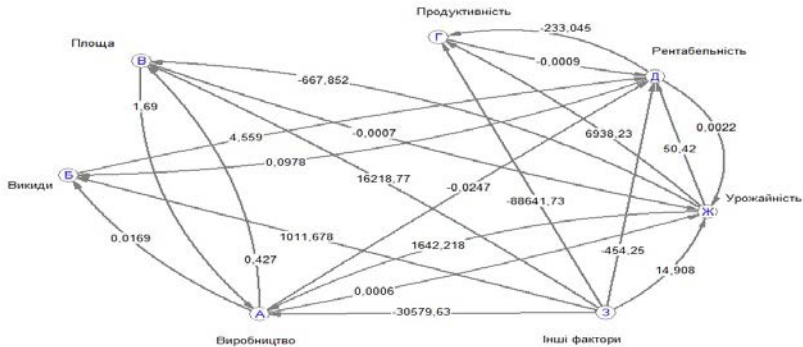
В сучасних умовах існування економіки країни, виважені управлінські рішення є запорукою існування та розвитку будь-якої галузі господарства. Для України стратегічною галуззю на сьогодні є сільське господарство, зокрема рослинництво. Саме вона визначає стан і тенденції розвитку національної економіки України, забезпечує надходження валютних доходів держави за рахунок експорту, забезпечує продовольчу безпеку [1]. У рослинницькій галузі провідну роль займає зерновий сектор – на сьогодні Україна займає 6 місце з експорту пшениці та 4 з кукурудзи.

Було досліджено всі макроекономічні фактори, що безпосередньо беруть участь у формуванні обсягу виробництва зернових та зернобобових культур – обсяг посівних площ і виробництва, урожайність, продуктивність праці сільськогосподарських робітників зайнятих в зерновому секторі, рентабельність виробництва, обсяг викидів діоксиду сірки та оксидів азоту, що стають головною причиною появи кислотних дощів та інші.

У процесі дослідження використано апарат когнітивного моделювання [2], виявлено сили зв'язків між показниками та побудовано когнітивну модель впливу макроекономічних показників на обсяг виробництва рослинницької галузі України.

Для побудови когнітивної моделі застосовано підхід на базі когнітивно-регресійного аналізу [3]. Він дозволив удосконалити

когнітивну карту, виключити несуттєві зв'язки та кількісно оцінити силу впливу показників.

Рис. 1. Когнітивна модель впливу ключових факторів на обсяг виробництва рослинницької галузі України
Джерело: розробка авторів

Для подальшого дослідження поведінки моделі у динаміці було проведено серію імітаційних експериментів на основі імпульсних процесів та визначено вплив макроекономічних показників на обсяги виробництва.

Усього описано 4 сценарії серед усіх можливих результати яких мають цінність для практичного застосування відповідно від поставлених цілей управління:

зменшення викидів діоксиду сірки та оксидів азоту на 1 тис. т в рік;

збільшення викидів діоксиду сірки та оксидів азоту на 1 тис. т в рік;

збільшення продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах на 1 зайнятого в сільськогосподарському виробництві на 1 грн;

збільшення рентабельності сільськогосподарського виробництва на 1%.

Згідно з результатами проведеного моделювання, сценарій 1 призводить до того, що обсяг виробництва після зменшення шкідливих викидів у повітря поступово почне зростати і уже після

21 року стабілізується на рівні +0,6 тис. т Результати сценарію 2 призвели до зменшення обсягу на 0,6 тис. т. через 21 рік.

При сценарії 3 ми спостерігаємо поступове збільшення обсягу виробництва і вже через 21 рік він стабілізується на відмітці +35 тис. т. За умовою 4 сценарію можна досягти зниження виробництва на 0,16 тис. т через 25 років. Головною перевагою у цьому випадку є зменшення використовуваної посівної площі на 0,25 га, тобто ми інтенсифікуємо виробництво, зменшуючи екологічне навантаження.

За результатами проведеного когнітивного моделювання найшвидший ріст обсягів виробництва рослинницької галузі України забезпечує підвищення продуктивності на 1 грн на кожного зайнятого. У результаті ми спостерігаємо поступове збільшення обсягу виробництва до 21 року, після чого обсяг стабілізується на відмітці +35 тис. т. Подібного можна досягти користуючись сучасним обладнанням та сільськогосподарською технікою, а також постійно підвищуючи рівень кваліфікації працівників.

Таким чином, когнітивна модель впливу макроекономічних показників на результат діяльності рослинницької галузі України є перспективним інструментарієм для прийняття зважених управлінських рішень з метою підвищення ефективності функціонування рослинницької галузі України та національної економіки в цілому.

Список використаних джерел:

1. Програма «Зерно України – 2015». URL: www.uaan.gov.ua/sites/default/files/zerno.doc
2. Горелова Г.В. О когнитивном моделировании сложных систем, инструментарий исследования // Известие ЮФУ. Технические науки. – 2012. – № 6(131). – С. 236–240.
3. Максимов В.И., Корноушенко Е.К., Качаев С.В. Когнитивные технологии для поддержки принятия управленческих решений. URL: <http://www.iis.ru/events/19981130/maximov.ru>

СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Rustam Aslanzade

Student PhD

ISMA University (Riga, Latvia)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5067-639X>

SUSTAINABILITY IN THE SUPPLY CHAINS MANAGEMENT

The concept of sustainability in modern conditions is gaining its further innovative development. The companies strive to create «green» technologies, «green» products, considering the wishes of customers to see not only environmentally friendly products, but also to know that the production process also does not make threats to the environment. So-called "green" alliances can be formed, and they have great advantages: free access to information regarding the environmental friendliness of products (where exactly was manufactured and by what technology, what components, ingredients were used, etc.); consumer trust to the proposed environmental materials; access to new markets, competitiveness; eco-materials, due to their positive characteristics, can create ads for themselves; consumer consultation at any stage (from the production of goods to the moment of operation and the warranty period). In recent years, the eco-technologies, which today have become a new technology trend, following the information and communication technologies and biotechnologies, have gone mainstream. Such topical issues as climate change, environmental pollution, global disasters, etc. – all these factors gave impetus to searching for new solutions.

Over the past decade, the science and technologies development has brought great achievements in the field of economics, construction, ecology, thereby reaching a new level of research, namely eco-technology. Every day, this issue is becoming increasingly relevant, and humanity is striving for optimal interaction with the environment. Since this time, investments in environmental technologies began to grow in the world, that is, a set of measures for the release of goods and the provision of

services allowing assessing, limiting, preventing, correcting, or minimizing harm made to the environment and/or society as a whole.

The prerequisites for the development of eco-technologies are the growth of industrial production and the improvement of legislation; an company and society represented by the state should not only be willing to solve environmental problems, but also have the economic opportunity to implement them. The state should contribute to the formation of the eco-technology market with the help of various programs and mechanisms that are widely used around the world to stimulate the growth of the economy and its particular industries, as well as strengthen strict standards for environmental emissions. In turn, there are negative circumstances, namely, a contradiction of the business' and society's interests in resolving environmental problems. To some extent, the environmental technology market depends on the current environmental policy of the state and may be in a state of forces distribution and strategies determination. The main problem for the environmental technologies formation is the lack of technologies suitable for implementation, and the lack of "commercial" technical solutions.

The main reason for investing in eco-technologies is environmental legislation, the aim of which is to reduce environmental pollution. Special attention is paid to activities related to wastewater, minimization and prevention of air pollution. The introduction of stricter environmental legislation leads to the development of a new industry, the eco-industry.

The implementation of corporate responsibility best practice can be found among global leaders. For example, At Northrop Grumman presents key indicators of social responsibility, including women and different races representation in the company in its reports. The company's social responsibility structure includes not just individual actions or directions, but also the formation of systematic diverse supply chains. For over 13 years, At Northrop Grumman has exceeded the US legal goal of partnering with small businesses of at least 23% of all contractors. In 2018, the company subcontracted 37% of domestic purchases, or \$ 3.1 billion, to small business suppliers, including businesses owned by women, veterans, and minority owners. As part of the Global Supplier Diversity Program, the company is developing partnerships with the small business community to provide technologically advanced products and

services that support the supply chains' growth and development. For example, working with the US Department of Defence's Mentoring Program, the company collaborates with the Centre for Economic Development at the University of Southern California and several historically established colleges and universities to provide cyber-security training to approximately 4,000 vendors.

In addition, in 2008, the company launched a green NG eco-sustainability program aimed at improving operational efficiency and long-term cost savings. For instance, the company sets a target for the amount of greenhouse gas emissions, reducing it by 33% (244 110 cubic tons) compared to 2010. The targets are also set for water consumption (reducing consumption by 155 million gallons per year) and solid waste recycling (an increase from 52% to 62% of the solid waste diversion).

At Northrop Grumman and the Northrop Grumman Foundation are looking to increase community engagement. One of the main activities is to support STEM (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) training opportunities for students and lecturers around the world. In 2018, the company provided about \$20 million to various organizations and programs working in the fields of science, technology, engineering and mathematics. The company pays special attention to the social responsibility of companies throughout the supply chain, maintaining its ethical principles within its entire dimension, focusing on the production of the most innovative and affordable technological solutions for customers. In the process of competition, all suppliers go through an assessment process, which identifies companies that are at risk of reduced productivity. Efficiency is assessed in several main categories, including management, technical support, schedule, cost, offer, mission implementation, supply chain management and customer satisfaction, with emphasis on the «most important suppliers» with basic business requirements. At Northrop Grumman, the vision is to be a leader in providing integrated and efficient supply chain solutions by harmonizing and using common strategies, processes, people and systems to create value. The company relies on suppliers that supply raw materials, chemicals, components and subsystems for products, as well as manufacture components and equipment trims, provide software and intellectual property, and also provide some services to end customers

(for example, repair or maintenance), and do this in accordance with all applicable laws, rules and contract terms. In 2018, the company subcontracted \$ 8.3 billion with a wide supplier base covering all of 50 US states.

The company sets standards of business conduct for all suppliers, employees and subcontractors at all levels. At Northrop Grumman develops and maintains a diverse supply chain that provides an optimal value for the company and customers. The Northrop Grumman Global Supplier Diversity Program Office (GSDP) is an interlink to small and low-income business owners, as well as partners at colleges and universities. The company holds information events for small businesses, offers mentoring programs and sponsors academic, consumer and industry events that support the growth and development of small businesses.

The supply chain control focuses on the following measures: preventing product quality reduction at all stages of its production, banning counterfeit parts, and observing cyber security regulations, protecting intellectual property; for that purpose a special program has been developed to train how to ensure authenticity of materials for supplies throughout the chain, improving product quality, engineering procurement, etc. Thus, only those suppliers who have been trained or tested for training in preventing product quality reduction or getting into the counterfeit product chain are allowed to get to the supply chain (Corporate..., 2018).

References:

1. 2018 CORPORATE RESPONSIBILITY REPORT. The value of performance. NORTHROP GRUMMAN. Retrieved from: <https://www.northropgrumman.com/CorporateResponsibility/Documents/pdfs/2018-noc-cr-report.pdf>

Мельник А.М.

студентка,

Науковий керівник: Бєляєва Н.С.

кандидат економічних наук, доцент,

Київський національний торговельно-економічний університет

ПІДХОДИ ДО КЕРІВНИЦТВА У СУЧАСНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ ЯК ОСНОВНИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Сучасний менеджмент – це тисячі можливих варіантів та альтернатив прийняття управлінських рішень, особливістю яких є орієнтація на керівників, які готові до ризику та здатні швидко адаптуватися до змін в управлінських процесах. Адже традиційно закладено, що будь-яка інновація, будь-то у сфері науки чи техніки, викликає занепокоєння людей, які вже звикли до чогось давно відомого. Здавалося б, а який же ж в цьому є недолік? З точки зору сучасного менеджменту, нині це є великою проблемою управлінського процесу переважної більшості відомих підприємств. Для переконання в цьому, достатньо буде розглянути наступну ситуацію, коли, наприклад, умовна новостворена організація, через відсутність власного досвіду у сфері управління, вдається до запозичення підходів до керівництва у іншій організації, яка вже чимало років формує й реалізує власний підхід до процесу управління. А згодом виявляється, що ті підходи, які розроблені однією фірмою і які добре себе зарекомендували, можуть бути не тільки не ефективними, але можливо й не корисними для іншої. Отож-бо, розглянута ситуація вкотре підтверджує той факт, що сучасний керівник (менеджер) має акцентувати увагу не на дотриманні стандартних прийомів, а вміти реально оцінювати ситуацію, яка склалась, і знаходити ефективні шляхи її вирішення, виходячи із специфіки діяльності тієї організації, де він працює. Проте, сконцентрувавшись на нестандартних підходах до керівництва, не варто нехтувати традиційними методами, адже досвідчений менеджер має бути обізнаним з різними підходами та

технологіями, що й сприятиме швидкому та адекватному прийняттю правильних управлінських рішень.

Досліджуючи тему, що стосується підходів до керівництва у сучасному менеджменті, тобто інноваційних підходів, не складно зрозуміти, що специфіка різних прийомів управлінського процесу безпосередньо підпорядковується внутрішньому клімату, що сформувався між керівництвом і працівниками на підприємстві. Адже основне завдання керівника полягає не в тому, щоб робити ту чи іншу роботу самостійно, а в тому, щоб вивчивши ситуацію і сформувавши план дій, організувати підлеглих на його виконання, проконтролювати і оцінити результати їх праці і винагородити тих, хто відзначився [1, с. 147].

Відтак, необхідно згадати три основні стандартні підходи до керівництва: підхід з позицій особистих якостей, підхід з позицій поведінки, ситуаційний підхід [2, с. 216]. Перший, і один із найбільш поширених підходів, базується на використанні властивостей та особистісних характеристик «ефективних» керівників. Наступний – визначає те, що ефективність керівництва залежить не від особистих якостей, а від манери поведінки керівника з підлеглими. Ситуаційний підхід характеризується визначенням того, які стилі поведінки і особисті якості найбільш відповідають конкретним ситуаціям. Дотримуючись цих трьох стандартних підходів, довгий час керівництво здійснювалось саме таким чином на багатьох підприємствах. Проте, нині спостерігається вагомий прогрес у науці та техніці, який непомітно залишає відлуння на суспільстві. На основі цього, менеджери та й науковці усвідомили, що задля подальшого ефективного керування працівниками на підприємстві у сучасних умовах, необхідно займатись розробкою та винайденням інноваційних підходів до управління.

На основі узагальнення наукових джерел та аналітичних матеріалів виявлено, що до найбільш вагомих чинників, які впливають на діяльність підприємств, їх темпи розвитку та процеси управління персоналом у сучасному бізнес-середовищі, належать: нестабільна ситуація на національних, регіональних ринках; інформатизація, поширення цифрових технологій; швидке старіння знань, технологій; зростання інтенсивності міграційних процесів;

зростаюча індивідуалізація, формування індивідуалізованого суспільства; постійна потреба у функціональній і чисельній адаптації персоналу до вимог операційної підсистеми забезпечення діяльності підприємства [3, с. 144]. Тому, аби протистояти впливу всіх чинників зовнішнього середовища та жорсткій конкуренції, виникає необхідність в оволодінні, зокрема, кадровими інноваціями. Між процесом керівництва і впровадження кадрових інновацій існує тісний взаємозв'язок, який має вплив на результати діяльності підприємства. Простежити цю залежність можна, наприклад, з такої ситуації: нерідко керівники нижчого рангу вбачають у кадрових інноваціях загрозу своїм статусам, відчувають невпевненість у майбутньому, передчувають посилення контролю з боку вищого керівництва у зв'язку з впровадженням інновацій.

Під кадровою інновацією у даному випадку слід розуміти нові методи, програми, практики, технології, системи управління персоналом, які впроваджені на конкретному підприємстві, застосовуються щодо потенційних чи залучених працівників і забезпечують необхідний соціальний або економічний результат від їх застосування. При впровадженні на підприємстві будь-якої кадрової інновації, остання матиме прояв на всіх етапах співпраці між керівниками та із підлеглими. Спростовуючи цю думку, можна конкретизувати, що інноваційні процеси можуть мати два шляхи перебігу. Перший характеризується внесенням поправок до вже існуючих прийомів управління, а другий – нововведеннями, які раніше не практикувались взагалі.

Одним із наочних прикладів започаткування нестандартності в процесі управління підлеглими є ситуація, яка склалась у маркетинговому відділі, так як нині провідна роль у формуванні іміджу підприємства належить саме спеціалістам-маркетологам. Поряд із традиційними методами здійснення пошуку кандидатів на посади на засадах маркетингу (оголошення в засобах масової інформації, зустрічі з випускниками навчальних закладів, звернення до служб зайнятості, дні відкритих дверей, ярмарки вакансій, пошук через кадрові агентства та мережу Інтернет) провідні підприємства все частіше застосовують соціальні мережі для здійснення даної функції.

На основі дослідження даних з різних інформаційних джерел, можна дійти висновку, що всі світові підприємства та корпорації, які не хestують випробуванням інновацій у сфері управління, досягають вагомого успіху досить незвичними шляхами. І цим самим переконуються у необхідності подальшого інвестування розвитку кадрової інновації.

Сучасні провідні організації світу інвестують значні кошти у формування інтегрованих кар'єрних сайтів, які дають можливість кандидатам відчутти дружнє відношення до них роботодавця, за допомогою блогів зі співробітниками та відео-презентацій отримати повнішу інформацію про підприємство, його амбітні плани, кадрову політику і перспективи кар'єрного зростання [3, с. 145].

Отже, на основі вищесказаного можна дійти висновку, що впровадження та застосування на підприємстві кадрової інновації є необхідним фактором для підвищення результативності діяльності організації. Тому кожен підприємець зобов'язаний інвестувати процес розвитку персоналу та забезпечувати реалізацію кар'єрних планів, адже це сприятиме підтримці конкурентоспроможності підприємства на світовому ринку.

Список використаних джерел:

1. Беляєва Н.С., Безус А.М., Миколайчук І.П., Сичова Н.В. Менеджмент. Опорний конспект лекцій для студентів всіх освітніх програм освітнього ступеня «бакалавр». Київ : КНТЕУ, 2019. 206 с.
2. Калина А.В. Економіка праці та соціально-трудоі відносини : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2012. 498 с.
3. Лизанець А.Г. Інноваційні підходи до здійснення функцій управління персоналом підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2017. № 7. С. 143–149.

ЛОГІСТИКА ТА ТРАНСПОРТ

Горбенко О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Національний транспортний університет*

ЗАЛЕЖАЛІ ЗАПАСИ В ЛАНЦЮГАХ ПОСТАЧАНЬ

Запаси в ланцюгах постачань можна розглядати з позиції функціонального призначення, в якому вони перебувають в певний проміжок часу і залежно від місця. Запаси згідно до Положення (стандарту) бухгалтерського обліку № 9 «Запаси» – це активи, які [1]:

– утримуються для подальшого продажу (розподілу, передачі) за умов звичайної господарської діяльності;

– перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва;

– утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством/установою.

Для цілей бухгалтерського обліку запаси включають [1]:

– сировину, основні й допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, що призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг;

– незавершене виробництво у вигляді незакінчених обробкою і складанням деталей, вузлів, виробів та незакінчених технологічних процесів;

– готову продукцію, що виготовлена на підприємстві, в установі, призначена для продажу;

– товари у вигляді матеріальних цінностей, що придбані (отримані) та утримуються підприємством/установою з метою подальшого продажу;

– малоцінні та швидкозношувані предмети, що використовуються протягом не більше одного року або нормального операційного циклу, якщо він більше одного року;

– поточні біологічні активи, якщо вони оцінюються за цим Положенням, а також сільськогосподарська продукція і продукція лісового господарства після її первісного визнання.

В разі, коли актив (вантаж / товар / сировина) втратив первинні якості і наразі не має попиту, йдеться про неліквідний запас. Тобто такий запас, який впродовж тривалого часу перебуває в компанії, але реалізація якого тягне фінансові, логістичні та інші ускладнення. Неліквідні запаси виникають внаслідок: стрімкого зниження попиту, хибної стратегії дистрибуції, помилок під час зберігання, хибних прогнозів продажів, відмови замовників від вантажу/товару, змінювання маршруту та точки доставки вантажу, неналежне оформлення документів на вантаж тощо [2].

Поміж неліквідних запасів є такі, що мають назву залежалих – це запаси, які не покидають місце їх утворення у встановлений термін за різних обставин. А отже вони утворюються у будь-якого учасника ланцюгів постачань: вантажовідправника, експедитора, вантажо-одержувача, дистриб'ютора на складах чи реалізатора в точках з збуту.

У законодавстві України відсутнє визначення поняття залежалих вантажів, проте Декрет Кабінету міністрів України від 08.04.1993 № 33-93 «Про порядок вилучення та реалізації вантажів, що знаходяться у морських торговельних портах і на припортових залізничних станціях понад установлені терміни» (далі Декрет КМУ) містить перелік вантажів, які підлягаю вилученню та реалізації після спливу встановленого терміну [3].

Окрім того, на думку експертів залежали вантажі є широким поняттям, яке містить [3]: незатребувані вантажі (unclaimed goods) – вантажі, щодо яких нездійсненні дії для їх отримання; покинуті/відмовні вантажі (abandoned goods) – вантажі, щодо яких є відмова забирати вантаж або відмова від права власності на вантаж. У Посібнику FIATA з найкращих практик щодо покинутих товарів зазначені поняття ототожнюються. Проте вони не є синонімічними, від виду залежалого вантажу залежить порядок розв'язання проблем.

З позиції експедиторських компаній [3], залежалий вантаж – це вантаж / товари, вивантажені з судна в зону митного контролю на території морського, річкового порту, для митних цілей і які

перебувають на складі тимчасового зберігання. Загальний термін тимчасового зберігання не може перевищувати 90 днів (ч. 1 ст. 204 Митного кодексу України). Зазначений строк може бути продовжений максимум на 30 днів за заявою власника і за рішенням митниці. Тобто, протягом цього терміну потрібно завершити всі операції з вантажем, в іншому випадку він буде вилучений митними органами. Сам порядок та терміни вилучення залежало вантажу залежать від країни його знаходження.

Залежалі вантажі для експедитора небезпечні, коли експедитор безпосередньо зазначений як вантажоотримувач чи вантажовідправник. В такому разі перевізник має право та законні підстави звернутися до експедитора з вимогою відшкодувати понесені ним витрати, адже експедитор є стороною договору перевезення та відповідно до нього несе відповідальність за вчасне отримання вантажу та у випадку порушення цього положення зобов'язаний відшкодувати понесені витрати.

З позиції торгових підприємств, залежалий товар – це товар, термін реалізації якого перевищує встановлені критичні межі. З позиції законодавства компанія встановлює критичні терміни зберігання товарів самостійно, беручи до уваги терміни придатності товарів. Втім, згідно з п. 1 Положення № 120/190 підприємство може проводити уцінку товарів широкого вжитку, що залежалися (не мають збуту понад три місяці) і не користуються попитом у споживачів, а також товарів та продукції, які частково втратили свою первісну якість. Уцінку продовольчих товарів, які у зв'язку із закінченням строку придатності частково втратили первісну якість, можливо здійснювати у міру необхідності, не чекаючи трьох місяців [1].

Уцінка запасів – комплексний процес, який складається з кількох послідовних етапів [4]: затвердження складу комісії для проведення уцінки; формування переліку запасів та проведення інвентаризації; прийняття рішення про уцінку; складання, підписання та затвердження Акту уцінки; проведення процедури перемаркування цін згідно до п. 11 Інструкції про порядок позначення роздрібних цін, затвердженої наказом Мінекономіки від 04.01.97 р. № 2; відображення результатів уцінки в обліку і власне робота з неліквідним уціненим активом.

Для роботи зі залежалими активами (вантажами / товарами) можна застосовувати наступні варіанти: застосувати знижки при продажах або створити комплекти товарів зі вмістом залежалого вантажу; застосувати систему trade-in [6]; використати товари для розіграшів, подарунків; утилізувати вантаж / товар.

Для недопущення виникнення залежалих активів (вантажів / товарів) необхідно: приділяти увагу національним процедурам та законодавству, що стосуються роботи з вантажами, оскільки вони варіюються від країни до країни; проводити регулярну перевірку активів шляхом інвентаризації. Кожен з цих варіантів потребує ретельного аналізу. А саме питання роботи зі залежалими вантажами / товарами є як ніколи актуальним. Особливо зараз в умовах ринкової невизначеності через пандемію, коли зміщуються уподобання споживачів, вимоги до транспортування та зберігання з боку різних країн тощо.

Список використаних джерел:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 [Електронний ресурс] // Вісник: офіційно про податки. – 2018. – Режим доступу: <http://www.visnuk.com.ua/ru/publication/100009264-pbo-9-zapasi>
2. Почепский О. Неликвид на складе [Електронний ресурс] / Олег Почепский. – 2020. – Режим доступу: <https://bit.ly/3nAynQp>
3. Горачек О. «Залежали» вантажі: причини виникнення й алгоритм дій [Електронний ресурс] / О. Горачек, К. Горова // Logistics in Ukraine. – 2021. – Режим доступу: <https://bit.ly/3kfVLkp>
4. Адамович Н. Уцінка запасів [Електронний ресурс] / Наталія Адамович // Податки & бухоблік. – 2018. – Режим доступу: <https://bit.ly/3AgsXh1>
5. Знецінення запасів: облік та податкові наслідки [Електронний ресурс] // Дебет-Кредит. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://bit.ly/2Xv7Dq3>
6. Рябых Д. Как уменьшить складские запасы [Електронний ресурс] / Д. Рябых, Д. Сироткин // Корпоративный менеджмент. – 2010. – Режим доступу: <https://bit.ly/3Ae0pVx>

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Клівець Є.О.

студент;

Козловцева В.А.

кандидат економічних наук, доцент,

Одеський державний екологічний університет

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ НА ПРИКЛАДІ ЦНАП ЮЖНОУКРАЇНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Електронні послуги – провідний напрям послуг у світі. Розвиток інформаційних технологій дозволяє зробити спілкування особи з владою максимально комфортним для споживача. На сьогоднішній день адміністративні, економічні, політичні зміни, що відбуваються в державі, вносять багато нового у діяльність органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Це обумовлює потребу в реформуванні управлінських процесів у державі та інститутів адміністративного права. Таким чином, держава повинна надавати послуги, тобто здійснювати різноманітні дії, спрямовані на створення умов для реалізації громадянами своїх прав і свобод. Враховуючи це, особливого значення набуває реформування системи адміністративних послуг [1].

Головною метою створення ЦНАП в місті Южноукраїнськ є вдосконалення роботи по задоволенню потреб мешканців міста шляхом збалансування захисту прав та законних інтересів особи і ефективної діяльності муніципальних служб, місцевих та регіональних органів. З 01.06.2013 року Южноукраїнська міська рада створила Центр надання адміністративних послуг міста як структурний підрозділ апарату Южноукраїнської міської ради та її виконавчого комітету. Робота ЦНАП міста спрощує процедуру отримання замовниками адміністративних послуг, об'єднує в одному

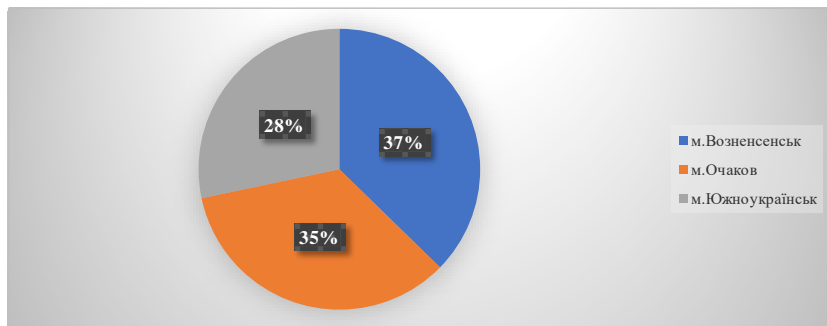
приміщенні частину служб міської ради, протидіє корупції, унеможливує використання посередницьких послуг при отриманні адміністративних послуг, безпосередньо спрямована на підвищення рівня задоволеності замовників якістю наданих адміністративних послуг. За рахунок європейського проекту ULEAD з Європою у 2019 році отримано матеріально – технічну базу на повне забезпечення робочих місць та місць для відвідувачів меблями, комп'ютерною та оргтехнікою, завдяки чому покращились умови роботи фахівців ЦНАПу, а також забезпечено зручність та комфорт суб'єктів звернення при обслуговуванні та очікуванні [2].

На сьогоднішній день ЦНАП міста Южноукраїнська є найкращим та передовим в Миколаївській області, є першим в області, який з липня 2018 року запровадив послуги з оформлення паспортів громадянина України для виїзду за кордон, єдиний в області, хто на сьогоднішній день здійснює: оформлення паспорту громадянина України у вигляді ID-картки; запровадження послуг по лінії РАЦС; здійснює реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців через онлайн будинок юстиції (обробка всіх онлайн заявок по Миколаївській області); запровадження послуг по лінії МВС (реєстрація транспорту та заміна посвідчень водія).

За показником кількості наданих адміністративних послуг на 1 тисячу наявного населення серед міських центрів надання адміністративних послуг Миколаївської області у 2020 році лідером у наданні адміністративних послуг на 1 тисячу наявного населення є ЦНАП м. Вознесенська (406 послуг), на другому місці – ЦНАП м. Очакова (374 послуги), на третьому – ЦНАП м. Южноукраїнська (308 послуг). На рис. 2 показано відсоток наданих адміністративних послуг по трьом кращим містам Миколаївської області на 1 тисячу наявного населення у 2020 р.

Безпосередньо у ЦНАПі забезпечено прийом суб'єктів звернення за такими основними напрямками: державна реєстрація речових прав на нерухоме майно; державна реєстрація юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; реєстрація/зняття з реєстрації місця проживання фізичних осіб; оформлення паспорта громадянина України у вигляді ID-картки та паспорта громадянина України для виїзду за кордон; приватизація житла, земельні питання, питання архітектури та інші.

В таблиці 1 зазначений аналіз діяльності ЦНАПу за період існування та розвитку, що дає підтвердження прямої залежності суми надходжень до міського бюджету від кількості видів адміністративних послуг.

Рис. 1. Кругова діаграма відсоткових показників наданих адміністративних послуг по трьом кращим містам Миколаївської області на 1 тисячу наявного населення у 2020 р.
Джерело: розроблено автором

Таблиця 1

Аналіз діяльності ЦНАПу міста Южноукраїнська з моменту створення

№ з/п		2014	2015	2016	2017	2018	I пів-річчя 2019
1.	Кількість видів адмін. послуг	48	123	167	167	180	207
2.	Загальна кількість наданих адмін. послуг	1589	3566	15495	25006	25985	15865
3.	Плата за надання інших адміністративних послуг, тис. грн	До міського бюджету не надходила	348,7	520,807	878,103	1097,598	644,479

Джерело: [2]

У вересні 2016 року ЦНАП міста Южноукраїнська прийняв участь у конкурсі "Кращі практики місцевого самоврядування», організованому за сприяння Мінрегіонбуд та Програми Ради Європи «Децентралізація і територіальна консолідація в Україні». За результатами конкурсу в напрямку «Центри надання адміністративних послуг України» в числі 27-ми найкращих ЦНАПів України переможців першого етапу. З 2017 року є активним членом Всеукраїнської асоціації центрів надання адміністративних послуг; займає лідируючі позиції в області за показником «кількість наданих адміністративних послуг на 10 тисяч наявного населення». ЦНАПом міста Южноукраїнська першим в Миколаївській області запроваджено надання послуг з оформлення паспорта громадянина України, адміністративних послуг соціального характеру, забезпечено умови для обслуговування заявників з вадами слуху шляхом надання послуг професійних перекладачів жестової мови через відеозв'язок. Наразі ведеться активна робота щодо запровадження послуг по лінії МВС, що в перспективі дасть можливість додаткового надходження коштів до міського бюджету, а для громадян – можливість швидко та якісно замінити посвідчення водія та зареєструвати новий автомобіль. З серпня 2021 року завдяки приєднанню до Договору електронної взаємодії з Порталом Дія відвідувачі ЦНАПу міста Южноукраїнськ мають можливість надавати в електронному вигляді цифрові документи, надавши право адміністратору отримати необхідні копії через мобільний застосунок на порталі ДІА. А з вересня населення міста може отримати у ЦНАПі фахову консультацію з питань соціального страхування.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
2. URL: <http://yu.mk.ua/show/645>

Наукове видання

ЕКОНОМІЧНІ ПРОЦЕСИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

МАТЕРІАЛИ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Матеріали друкуються в авторській редакції

Дизайн обкладинки: А. Юдашкіна
Верстка: В. Удовиченко

Підписано до друку 17.11.2021. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Цифровий друк.
Умовно-друк. арк. 5,81. Тираж 100. Замовлення № 1121/12.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Надруковано: Видавничий дім «Гельветика»
73034, м. Херсон, вул. Паровозна, 46-а
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.